

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

**ФАКУЛЬТЕТ ІНОЗЕМНОЇ ФІЛОЛОГІЇ
КАФЕДРА ТЕОРІЇ ТА ПРАКТИКИ ПЕРЕКЛАДУ З АНГЛІЙСЬКОЇ
МОВИ**

**Кваліфікаційна робота
магістра**

**на тему ЛІНГВАЛЬНІ ЗАСОБИ РЕАЛІЗАЦІЇ МОВНОЇ ОСОБИСТОСТІ В
АНГЛОМОВНІЙ ДИТЯЧІЙ ЛІТЕРАТУРІ (НА МАТЕРІАЛІ ПОВІСТІ
Е. ПОРТЕР “POLLYANNA” ТА ЇЇ ПЕРЕКЛАДУ)**

Виконала: студентка 2 курсу,
групи 8.035-ап
спеціальності 035 Філологія
спеціалізації 035.041 Германські мови
та літератури (переклад включно)
освітньо-професійної програми
Переклад (англійський)
Денисенко Поліна Олегівна

Керівник к.ф.н., доц. Андреева І. О.

Рецензент к.ф.н., проф. Клименко О. Л.

Запоріжжя – 2020

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет іноземної філології

Кафедра теорії та практики перекладу з англійської мови

Освітній рівень

магістр

Спеціальність 035 Філологія

Спеціалізація 035.041 Германські мови та літератури (переклад включно) – перша англійська

Освітньо-професійна програма Переклад (англійський)

ЗАТВЕРДЖУЮ

**В. о. завідувача кафедри теорії та
практики перекладу з англійської
мови**

Запольських С.П. _____

« _____ » _____ 20__ року

З А В Д А Н Н Я
НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ МАГІСТРА

ДЕНИСЕНКО ПОЛІНІ ОЛЕГІВНІ

(прізвище, ім'я, по батькові)

1. Тема кваліфікаційної роботи магістра (проекту) «Лінгвальні засоби реалізації мовної особистості в англійській дитячій літературі (на матеріалі повісті Е. Портер “Pollyanna”

керівник кваліфікаційної роботи (проекту) Андрєєва Ірина Олександрівна, к. ф. н., доцент _____ (прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

затверджені наказом ЗНУ від «23» квітня 2020 року № 483 – с

2. Строк подання студентом кваліфікаційної роботи (проекту) 26.11.2020

3. Вихідні дані до кваліфікаційної роботи (проекту) теоритичні засади мовної особистості та жанрової специфіки дитячої літератури, лінгвальні засоби актуалізації мовної особистості, словники англійської мови.

4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити) 1) здійснити огляд теоретичних джерел; 2) виявити лінгвальні засоби реалізації мовної особистості у дитячій англійській повісті та її україномовному перекладі; 3) проаналізувати зміни що відбуваються із лінгвальними засобами актуалізації мовної особистості при перекладі.

5. Консультанти розділів кваліфікаційної роботи (проекту)

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв
Вступ	Андрєєва І.О., к.ф.н., доцент	09.06.2020	09.06.2020
Розділ 1	Андрєєва І.О., к.ф.н., доцент	02.09.2020	02.09.2020
Розділ 2	Андрєєва І.О., к.ф.н., доцент	01.10.2020	01.10.2020
Висновки	Андрєєва І.О., к.ф.н., доцент	20.10.2020	20.10.2020

6. Дата видачі завдання 04.02.2020

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів виконання кваліфікаційної роботи магістра	Строк виконання етапів роботи (проекту)	Примітка
1	Пошук наукових джерел з теми дослідження, їх вивчення та аналіз; укладання бібліографії	лютий – квітень 2020	виконано
2	Добір фактичного матеріалу	травень 2020	виконано
3	Написання вступу	червень 2020	виконано
4	Написання теоретичного розділу	вересень 2020	виконано
5	Написання практичного розділу	жовтень 2020	виконано
6	Формулювання висновків	жовтень 2020	виконано
7	Проходження нормоконтролю	листопад 2020	виконано
8	Одержання відгуку та рецензії	листопад-грудень 2020	виконано
9	Захист	грудень 2020	виконано

Автор роботи несе персональну відповідальність за відсутність в роботі несанкціонованих текстових запозичень (академічного плагіату)

Магістрант

_____ (підпис)

П. О. Денисенко
(ініціали та прізвище)

Керівник роботи (проекту)

_____ (підпис)

І. О. Андрєєва
(ініціали та прізвище)

Нормоконтроль пройдено

Нормоконтролер

_____ (підпис)

В. В. Погонєць
(ініціали та прізвище)

РЕФЕРАТ

Дипломна робота – 69 стор., 87 джерел.

Об’єкт дослідження: мовна особистість в англomовній дитячій літературі та її перекладі.

Мета роботи: опис лінгвальних засобів репрезентації мовної особистості у англomовній дитячій літературі та перекладі.

Теоретико-методологічні засади: ключові положення теорії мовної особистості (Ю. М. Караулов, Г. І. Богін, О. О. Пушкін та ін.), жанрові особливості дитячої літератури (С. Січкара, Л. Круль, У. Гнідець та ін.).

Отримані результати: до лінгвальних засобів актуалізації мовної особистості Поліанни у дитячій повісті Е. Портер “Pollyanna” належать лексико-граматичні та стилістичні засоби. Лексико-граматичні засоби представлені обраними словами та словосполученнями а також скороченнями та розділовими питаннями. Серед стилістичних засобів можна виділити вигуки, повтори, апосіопезис, багатосполучникові речення. Когнітивний та прагматичні рівні мовної особистості Поліанни співпадають та реалізуються у вмінні радіти всьому навкруги. Під час перекладу даних лінгвальних засобів були використані наступні трансформації: еквівалентний переклад, підсилення значення, опущення, контекстуальний синонім, парцеляція та ін. При перекладі, не всі зазначені елементи мовної особистості Поліанни були актуалізовані. Це пов’язується зі структурною різницею між українською та англійською мовами та невдало обраними перекладацькими трансформаціями.

Ключові слова: мовна особистість, дитяча література, лінгвальні засоби, актуалізація, переклад.

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ МОВНОЇ ОСОБИСТОСТІ	6
1.1 Мовна особистість як об’єкт дослідження.....	6
1.2 Підходи до вивчення мовної особистості	14
1.3 Структура мовної особистості.....	23
РОЗДІЛ 2 АКТУАЛІЗАЦІЯ МОВНОЇ ОСОБИСТОСТІ У ПОВІСТІ Е. ПОРТЕР “POLLYANNA” ТА ЇЇ УКРАЇНОМОВНОМУ ПЕРЕКЛАДІ	32
2.1 Жанрово-стилістичні особливості дитячої прози.....	32
2.1.1 Жанрова специфіка повісті Е. Портер.....	34
2.2 Лінгвальні засоби актуалізації мовної особистості у повісті “Pollyanna”...36	
2.2.1 Лексико-граматичні засоби актуалізації мовної особистості	36
2.2.2 Стилістичні засоби актуалізації мовної особистості.....	39
2.3 Когнітивно-прагматичний рівень актуалізації мовної особистості в повісті Е. Портер “Pollyanna”.....	41
2.4. Відтворення мовної особистості в перекладі.....	46
2.4.1 Вербально-семантичний рівень: лексико-граматичні засоби	47
2.4.2 Вербально-семантичний рівень: стилістичні засоби.....	50
2.4.3 Когнітивно-прагматичний рівень	53
ВИСНОВКИ	58
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	62

ВСТУП

Теорія мовної особистості займає своє місце серед інших популярних напрямків лінгвістичного дослідження. Науковці завжди проявляли інтерес до того, як формується людська мова, що неї впливає та як вона себе маніфестує.

Вивченням цієї проблематики займалися як вітчизняні, так і закордонні дослідники. Серед них слід зазначити наступні імена: В. Фон Гумбольдт, І. Г. Гердер, Л. Вайгербер, І. А. Бодуен де Куртене, К. Фосслер, Г. І. Богін, С. Г. Воркачев, В. І. Карасик, Ю. М. Караулов, К. Ф. Седов та ін.

Незважаючи на значний інтерес до феномену мовної особистості та велику кількість наукових досліджень з цього питання, існуюча теорія має деякі розбіжності. Зокрема, це стосується визначення поняття мовної особистості, корелюючих визначень а також структурної репрезентації.

Актуальність роботи визначається спрямованістю дослідження лінгвальних та екстралінгвальних факторів, що впливають на актуалізацію мовної особистості в процесі комунікації.

Наукова новизна полягає у власній спробі визначення особливостей актуалізації дослідження мовної особистості у сучасній англomовній дитячій прозі та її перекладі.

Об'єктом дослідження є мовна особистість в англomовній дитячій літературі та її перекладі.

Предметом дослідження слугують лінгвальні засоби реалізації мовної особистості у дитячій англomовній літературі та її перекладі.

Метою дослідження є опис лінгвальних засобів репрезентації мовної особистості у англomовній дитячій літературі та перекладі.

Для дослідження поставленої мети необхідно вирішити наступні **завдання**:

- 1) дати визначення терміну «мовна особистість»;
- 2) проаналізувати різні підходи до вивчення мовної особистості;
- 3) встановити основні структурні компоненти мовної особливості
- 4) виявити лінгвальні засоби репрезентації мовної особистості у дитячій англomовній повісті та її перекладі;
- 5) описати зміни, що відбуваються із лінгвальними засобами репрезентації мовної особистості у перекладі на українську мову.
- 6) проаналізувати співвіднесеність засобів реалізації мовної особистості в англійській та українській мовах.

Матеріалом дослідження стали лінгвальні засоби актуалізації мовної особистості у дитячій повісті Е. Портер “Pollyanna” та її перекладі на українську мову.

Методи дослідження. Дослідження здійснювалось шляхом використання наступних методів та прийомів: лінгвістичний аналіз, аналіз перекладацьких рішень, описовий метод, компонентний аналіз, тезаурусний метод, метод словникових дефініцій.

Практична значущість роботи полягає у можливості використання даних дослідження в курсах з теорії перекладу з англійської мови.

Робота пройшла **апробацію** у науково-практичній студентській конференції. Результати дослідження представлено у публікації:

1. Актуалізація концепту “INFANCY” у сучасному англomовному дискурсі дитячої літератури (на матеріалі повісті Дж. Баррі “Peter Pan”). *Різдвяні студентські наукові читання : Vita in lingua*: Матеріали міжвишівської студентської науково-практичної конференції. Запоріжжя : Запорізький національний університет, 2019. С.46-47.

2. Жанрово-стилістичні та лінгвальні особливості дитячої прози (на матеріалі повісті Дж. Баррі “Peter Pan”). *Різдвяні студентські наукові читання : Vita in lingua* : Матеріали міжвишівської студентської науково-практичної

конференції. Запоріжжя : Запорізький національний університет, 2020. С. 100 - 101.

3. Лінгвальні засоби актуалізації мовної особистості в англomовній дитячій літературі (на матеріалі повісті Е. Портер “Pollyanna”). Різдвяні студентські наукові читання. Запоріжжя, грудень 2020.

Структура роботи: дослідження складається зі вступу, двох розділів, висновків та списку використаної літератури.

У вступі подаються загальна інформація про наукову роботу, що включає в себе мотивацію вибору теми, мети, завдань, актуальності дослідження, а також визначення об’єкту, предмету та структури дослідження.

У першому розділі подано визначення поняття мовної особистості, розглянуто різні підходи до вивчення цього феномену та також зазначено структурну репрезентацію мовної особистості.

Другий розділ складається із власного аналізу лінгвальних засобів реалізації мовної особистості у дитячій англійській літературі, а також аналізу актуалізації мовної особистості у перекладі на українську мову та власне аналіз перекладацьких трансформацій.

У висновку подані узагальнені результати проведеної роботи.

Загальна кількість сторінок - 69, кількість використаних джерел - 87.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ МОВНОЇ ОСОБИСТОСТІ

1.1 Мовна особистість як об'єкт дослідження

На даному етапі розвитку наукового пізнання мовна особистість представляє собою один із головних об'єктів вивчення у різних його напрямках. Це поняття розглядається у багатьох науках як, наприклад, філософії, психології, лінгводидактики, лінгвоперсонології, когнітивістики, комунікативної лінгвістики, стилістики та багатьох інших. Антропоцентрична парадигма у сучасному періоді розвитку науки про мову зумовила перехід від структурного вивчення мови до опису її соціальної сторони, а саме людини як носія мови.

Одним із характерних напрямків розвитку сучасного мовознавства є ретельна розробка проблематики людського фактору у мовній діяльності. Звернення лінгвістів до антропоцентризму зумовлено прийняттям позиції головної ролі людини у процесах виникнення та використання мови. Нова лінгвістична парадигма виносить на перший план мовну особистість, яка і є тим самим об'єктом дослідження, де перетинаються інтереси представників різних наукових галузей, таких як наприклад лінгвістів, культурологів, соціологів, філософів [Кыштымова 2014, с. 237].

Визначення терміну «мовна особистість» базуються на різних підходах до природи цього феномену, як когнітивному, культурологічному, комунікативному, лінгводидактичному та ін. Саме це зумовлює існування безлічі визначень цього поняття.

Таким чином, мовна особистість, на наш погляд – це складний феномен, який поєднує в собі соціальне та індивідуальне знання та володіння мовою. Феномен мовної особистості є об'єктом активного вивчення сучасної лінгвістики, проте незважаючи на це, далеко не всі її складові охарактеризовані сповна та зі всією функціональною репрезентацією. Зокрема, на сучасному етапі проблема взаємодії художньої манери (ідіостилію) письменника та його дискурсивних практик поза сферою художньої творчості (наприклад, у епістолярному стилі, щоденникових записах і т.д.) залишається майже недослідженою. Вивчення мови окремого автора має на увазі безумовний охоплення текстів різних жанрів та різних засобів створення художніх образів. Епістолярний жанр належить до таких, які мають універсальні можливості у вивченні цього питання [Бахтин 1979, с. 14].

З точки зору філософії, «особистість це загальножиттєвий та науковий термін» [ФЭС, с. 613]. Психологічний аспект пов'язаний з пізнанням психологічних особливостей. «Особистість – це людина, що розглянута у системі таких її психологічних характеристик, які є соціально обумовлені, визначають моральні її вчинки» [Николина 2003, с. 377]. Головним предметом аналізу в соціології є вивчення особистості у різних соціальних системах [ФЭС, с. 614].

У лінгвістиці вперше термін «мовна особистість» використав В.В. Віноградов, хоча певні уявлення про індивідуальний характер володіння мовою з'явилися ще у в XVIII - XIX ст. у працях В. Фон Гумбольдта та І. Г. Гердера, а згодом отримали розвиток у працях Л. Вайгербера, І. А. Бодуена де Куртене, К. Фосслера та ін. У російському мовознавстві це питання вивчали Г. І. Богін, С. Г. Воркачев, В. І. Карасик, Ю. М. Караулов, К. Ф. Седов та ін. В. В. Віноградов ще у 30-ті рр. минулого століття казав про образи автора художнього твору та послідовно проводив думку про те, що «вивчення індивідуального стилю автора, його місця та функції у системі літератури

певного проміжку часу, співвідношення з іншими стилями дає можливість зрозуміти автора як мовну особистість – особистість, представлену у мові та через мову, яку можна відтворити на основі використаних нею мовних засобів» [Виноградов 1961, с. 24].

Однак, створення теорії мовної особистості у російському мовознавстві почалось дещо пізніше, лише у першій половині 80-х рр., коли лінгводидактика звернула свою увагу на «людину що говорить» та її можливості використовувати мову. «Центральним поняття лінгводидактики, - як вважав один із засновників такої теорії Г. І. Богін, - є мовна особистість – людина, що розглядається з точки зору її готовності виробляти мовні вчинки. Мовна особистість – це та людина, що привласнює мову, тобто та, для кого мова є мовленням, мовна особистість характеризується не стільки тим, що вона знає про мову, а тим, що вона може із цією мовою робити». [Богін 1980, с. 3] Таким чином, концепція Г. І. Богіна розглядає мовну особистість у комунікативно-діяльному аспекті.

Проблематика мовної особистості розроблялась у працях Г. І. Богіна, Ю. М. Караулова, С. Г. Воркачева, В. А. Маслової, А. Н. Баранова, К. Ф. Седова, В. І. Карасика, В. П. Нерознака, В. В. Красних, Т. Н. Кочеткової, В. Ригованової, Е. В. Іванцової та інших вчених. Незважаючи на той факт, що мовна особистість активно досліджується вже протягом кількох десятиріч, науковий інтерес до цього феномену не слабшає.

На сьогодні існує декілька напрямів у вивченні феномену мовної особистості та, виходячи з цього, безліч визначень, які поєднують в собі різні аспекти аналізу мовної особистості. На сучасному етапі ведеться багато досліджень стосовно проблематики мовної особистості (А. Б. Бушев [2010], М. В. Дедюкова [2010], М. Ф. Масгутова [2010] та ін.). Введення у лінгвістичне використання поняття «мовна особистість» відкриває перспективи вивчення

мови як форми та способу життєдіяльності людини та дозволяє у повному обсязі освідомити знання про мову.

На думку С. Г. Воркачева [Воркачев 2001, с. 70], поняття «мовна особистість» створено проекцією до сфери мовознавства існуючого міждисциплінарного терміну, у значенні якого перетинаються філософські, соціологічні та психологічні погляди на суспільно важливу сукупність фізичних та духовних особливостей людини. Першочерговий інтерес до феномену мовної особистості у вітчизняній лінгвістиці був пов'язаний з вивченням літературно-художнього дискурсу, а саме характеристикою авторських ідиостилей та мовної характеристикою персонажа як типу особистості [Виноградов 1995, с. 28]. Іншим напрямком розвитку слугувало вивчення «людини що говорить» у контексті сформованості її мовної компетентності, що проявляється у різних видах мовної діяльності [Леонтьев 1999, с. 113].

Мовна особистість існує у культурному просторі, який відображається у мові, у формах суспільної свідомості різних рівнів (науковому, побутовому та ін.), у поведінкових стереотипах та нормах, у предметах матеріальної культури та ін [Кусаинова 2009, с. 122]. В. В. Красних [Красных 1997] зазначає наступні компоненти мовної особистості: 1) людина, що говорить, де одним із видів діяльності якої є мовленнєва діяльність; 2) власне мовна особистість, тобто особистість, що проявляє себе у мовній діяльності; 3) мовленнєва особистість – така особистість, що реалізує себе у процесі комунікації, обирає стратегію та тактику спілкування; 4) комунікативна особистість – конкретний учасник комунікативного акту. Стратегічний напрям вивчення мовної особистості звертається до мовленнєво-мислювальних механізмів реалізації мовної здатності індивіду, що проявляється під час ідентифікації слова-стимулу [Оленёв 2006, с. 19]. Ю. Є. Прохоров [Прохоров 2006, с. 57] комунікативним простором називає «сукупність сфер мовленнєвого спілкування, у котрому певна мовна особистість може реалізувати необхідні потреби».

Мовна особистість, на думку О. Пушкіна – це індивід, що має сукупність дискурсних здібностей, які дають змогу планувати та контролювати власні вербальні та невербальні дії [Пушкин 1989, с. 48]. Л. Засекіна вважає «мовною особистістю» суб'єкта, який представляє культурну спадщину певного народу [Засекіна 2012, с. 143], яка проявляється у вербальних та екстралінгвальних елементах комунікації, мовні стереотипи та правила етикету також можуть виявляти культурну віднесеність. О. Селіванова вважає, що мовною особистістю може слугувати носій мови, такий що реалізує мовну й комунікативну компетенцію під час процесів продукування, сприйняття, розуміння та інтерпретації вербальних текстів [Селіванова 1999, с. 73]. Отже, багатовимірність терміну «мовна особистість» підтверджується неоднозначністю визначення та багатоаспектністю його осмислення в лінгвістичних дослідженнях.

У нашому дослідженні ми ґрунтуємося на визначенні, запропонованому Ю. М. Карауловим. Він репрезентує мовну особистість як «сукупність здібностей та характеристик, що дозволяють людині створювати та сприймати тексти різної складності з певною цільовою направленістю [Караулов 1987, с. 245]. У концепції мовної особистості Ю. М. Караулова у основу покладено когнітивний аспект мовної особистості, здібності людини об'єднуються із особливостями створених нею текстів.

Поняття «мовна особистість», на думку Ю. М. Караулова, яке є центральним для обговорення найбільш важливих проблем загального та російського мовознавства [Караулов 1989, с. 3], у теперішній час вважається, системо утворюючим, тобто головним поняттям у вітчизняній філології. «Можливо, ми маємо справу з певним «Відродженням», з його інтересом до людини на її світогляді, у центрі якого заходиться людина. Однак, на новому витку особливо привабливою силою володіє не просто *homo sapiens* як певний індивід, а *homo sapiens* – особистість, носій розуму, що має власний

внутрішній світ», - зазначає В. В. Красних, коли пише про стрімке підвищення популярності вивчення мовної особистості серед сучасних науковців [Красных 2009, с. 214].

Ю. М. Караулов пропонує виділяти три рівні абстракції при дослідженні мовної особистості: 1) мовну особистість як індивідуум та автор текстів, який має «власний характер, інтереси, соціальні смаки та настанови»; 2) особистість – комбінованого або усередненого носія мови, типового представника даного мовного суспільства та більш вузького колективу, що входить у його склад; 3) особистість як представника людського роду як такого [Караулов 1997, с. 671]. Таким чином, концепція Ю. М. Караулова базується не лише на уявленні про реального індивіда – носія мови, але й на певній модельованій суті, науковій абстракції.

Рівні абстракції, виділені Ю. М. Карауловим, співвідносяться із наступними аспектами поняття: мовна особистість – це носій тієї чи іншої мови, який є охарактеризований на основі аналізу створених ним текстів: 1) як індивідуум та автор цих текстів; 2) як типовий представник; 3) як представник хомо сапієнс. Витоки такого підходу до вивчення носія мови можна знайти у працях Н. С. Трубецького «До проблеми російської самосвідомості», де філософське поняття особистості розглядається у поєднанні та протистоянні двох його сторін – «окремолюдський» та «багатолюдській» [Трубецкой 2003, с. 12].

Інше важливе питання, яке набуває розгляду у даній теорії, відноситься до рівня узагальнення або абстракції, коли обирають об'єкт, що власне і позначається терміном «мовна особистість». У цьому питанні погляди засновників не співпадають. Якщо Г. І. Богін абстрагується не тільки від індивідуальних розбіжностей, але навіть і від мовних різниць, то Ю. М. Караулов, навпаки, орієнтує увагу на конкретного мовця [Ашева 2012, с. 3].

О. О. Пушкін йде за Ю. М. Карауловим та підкреслює, що під дискурсом особистості розуміється увесь процес мовлення та зафіксований за відносно тривалий проміжок часу результат цього процесу [Пушкін 1991, с. 39]. Ю. М. Караулов зазначає: «... для такого аналізу зовсім не обов'язково мати суміжні тексти, досить мати певний набір мовних творів окремого характеру (репліки діалогів та різних ситуацій, промов у декілька речень і т.д.), але відібраний за достатньо довгий проміжок у часі» [Караулов 1989, с. 6]. На думку О. О. Пушкіна, Ю. М. Караулов вважає тут реконструювання особистості на основі її мовленнєвих засобів у її еволюційному становленні [Пушкін 1991, с. 39].

Мовною особистістю можна назвати людину, яка розглядається також із точки зору її можливостей та готовностей до створення мовних вчинків; те та, хто може привласнювати мову і для кого вона постає у якості мовленням. Мовна особистість характеризується не тільки її знанням про мову, а також тим, що вона може робити із мовою. Готовність до мовленнєвих вчинків є досить важливою, та людина формується психологічно у зв'язку з формуванням цієї готовності [Рублик 2007, с. 100].

Створюючи теорію мовної особистості, вчені ввели у її науковий контекст ключові аспекти, які мають безпосереднє відношення до позначення базового компоненту, рівню узагальненості об'єкта дослідження та головної області аналізу. Так, Г. І. Богін у якості родового поняття використовує поняття «людина», Ю. М. Караулов спирається на поняття «особистість». Вслід за цим з'явилися визначення, де у якості базового компоненту виступають «суб'єкт», «індивід», «носій мови» і т.д. [Ашева 2012, с. 2]. Точним слід вважати термін «особистість», адже у цьому випадку не переривається зв'язок з виробленим терміном: мовна особистість – це особистість у всій її сукупності характеристик, що знаходять своє відображення в мові. Поняття особистості дозволяє у стислій формі визначити об'єкт міждисциплінарних досліджень,

інтерес до яких зростає завдяки еволюційному росту особистості, обумовленому вільним доступом до інформації в умовах глобальної комунікації. «В умовах пріоритетного об'єкта дослідження поняття «особистість» можна зустріти у психології, філософії, культурології, мовознавстві, літературі та інших науках» [Шапочкин 2005, с. 236].

На даний момент існує досить різноманітна типологія мовних особистостей, що виділяються кожним дослідником у співвідношенні із обраними основами її характеристики: полілектна («монолюдська») та ідіолектна «окремолюдська») особистості (В. П. Нерознак); етносемантична особистість (С. Г. Воркачев); діалектна мовна особистість (В. Н. Лютікова); елітарна мовна особистість (О. Б. Сиротиніна, Т. В. Кочеткова); російська мовна особистість (Ю. М. Караулов); мовна и мовленнєва особистість (Ю. Є. Прохоров, Л. П. Клобукова); словникова мовна особистість (В. І. Карасик); семіологічна особистість (А. Г. Баранов); мовна особистість західних та східних культур (Т. Н. Снітко); емоційна мовна особистість (В. І. Шаховський); типи особистостей *homo ludens* (Т. А. Гридін) та інші [Кыштымова 2014, с. 241].

Отже, не існує єдиного визначення терміну «мовна особистість». Це пов'язане із різними підходами до дослідження цього феномену, а також існуванням даного терміну у різних областях науки, таких як лінгвістика, психологія, культурологія та багатьох інших. У нашому дослідженні ми будемо спиратися на визначення Ю. М. Караулова, який зазначає, що мовна особистість представляє собою сукупність навичок на здібностей, що дозволяють людині відтворювати та розуміти тексти різних рівнів складності.

1.2 Підходи до вивчення мовної особистості

У науці існує велика кількість підходів до вивчення мовної особистості, такі як філософський, культурологічний, психологічний, соціальний. Мовлення є найважливішою характеристикою людського соціального статусу. Він певним чином закріплений у багатьох мовних одиницях, у їхній семантиці. Соціальну індикацію мовлення можна прослідкувати у фонетиці, лексиці та граматиці [Андрейчук 2014, с. 58]. В. Карасик наголошує, що мова соціального статусу – це складна система значень співвідносної нерівності серед учасників спілкування. Вираження таких значень спостерігаються у стилі життя, культурних цінностях, нормах та правилах поведінки, а отже вони є широко представлені в мові [Андрейчук 2014, с. 322]. Найбільш яскравий приклад проявів мовної особистості можна знайти в художній літературі, адже вона включає в себе ширше семантичне навантаження. У певних випадках, мовна особистість є проявом формування авторського ідіостилу.

Перш за все, слід розглянути, як репрезентується феномен мовної особистості у сучасній лінгвістиці. Тут проблема мовної особистості розгортається у трьох напрямках: структурному, комунікативному та стратегічному. Поняття мовної особистості активно розробляв Г. І. Богін. Його модель особистості розглядає людину з погляду її «готовність відтворювати мовні вчинки, створювати та приймати творення мови» [Богин 1986б, с. 35]. Така модель особистості акцентує мовленневодіальний аспект мовної особистості. Оцінюючи гарні сторони та недоліки даної моделі, Ю. Є. Прохоров [Прохоров 2006, с. 87] відмічає, що ця модель враховує «рівень мовної структури, рівень володіння мовою та рівні видів мовленневої діяльності. Однак, ця модель не розглядає власне структуру спілкування, особливості її організації та прояви у конкретному культурно-мовному суспільстві».

Якщо розглядати теорію мовної особистості з точки зору розвитку, то найбільш продуктивною вважається ідея відносно того, що в реальній мовній діяльності мовна особистість являє собою парадигму мовленнєвих особистостей та виступає як генералізований, типовий інваріант усі складових параметрів. У той час коли мовленнєва особистість – це особистість «у реальному спілкуванні». В. І. Карасик зазначає, що у якості інваріанту мовної особистості може слугувати «базовий національно-культурний прототип носія мови» [Карасик 1994, с. 4]. Мова творців слова, письменників, словники їхніх творів не повністю відображають їхню мовну компетенцію [Оленёв 2006, с. 21]. У парадигмі мовленнєвих особистостей виділяють також особистість комунікативну, що визначається як «сукупність вербальних особливостей людської поведінки, що використовує мову у якості засобу спілкування» [Сухих 1997, с. 17]. Ю. Є. Прохоров [Прохоров 2006, с. 56] вважає, що таке визначення можна використовувати до характеристики комунікативної особистості. Трирівнева концепція Ю. М. Караулова, у свою чергу, певним чином пов'язана з трьома типами комунікативних потреб – встановлювати контакти, отримувати інформацію та мати вплив [Прохоров 2006, с. 57]. Рівнева модель мовної особистості є співвідносною загальному типу особистості.

Мовна особистість є багатошаровою та багатокомпонентною парадигмою мовленнєвих особистостей. Мовленнєва особистість може також виступати у ролі мовної особистості у парадигмі реального спілкування та у діяльності [Маслова 2001, с. 138]. Зміст мовної особистості складається з ціннісних та світоглядних елементів. Мова забезпечує початковий та глибинний погляд на світ; а також культурологічний аспект який можна характеризувати рівнем засвоєння культури як діючого засобу збільшення цікавості до мови; особистісний елемент, а це щось індивідуальне та глибинне, що можна знайти в кожній людині. Окрема мовна особистість «характеризується певним запасом

слів, які мають ранг частоти вживання. Лексикон та манера мовлення мають змогу вказати на належність до певного соціуму» [Кусаїнова 2009, с. 120].

Сучасна лінгвістика надає терміну мовної особистості наступні характеристики: 1) цінність, світоглядний компонент розвитку особистості, тобто система цінностей смислу життя, який закладається в людині із самого початку її формування як частини суспільства; процес, коли роль мови вважається безпосередньо важливою. Власне мова пропонує первинний та глибинний погляд на формуючу особистість, формує лінгвістичний образ світу та підпорядкованість духовних концептів, які підкреслюють національний характер та відтворюється у процесі комунікації; 2) культурологічний елемент, тобто рівень культурної адаптації як ефективний метод підвищення мовного інтересу. Тяжіння до культурних факторів рідної або іноземної мови під час формації мовної особистості, які співвідносяться із правилами вербальної та невербальної поведінки, сприяють засвоєнню навичок правильного та діючого впливу на партнера комунікації; 3) персональний фактор як щось особистісне та глибинне, що є в людині, яку можна назвати індивідуальністю [Шуасова 2016, с. 2].

Ще один підхід до розгляду досліджуваного феномену – когнітивний. Когнітивна лінгвістика проявляє підвищений інтерес до мовної особистості, адже соціальна суть мови постає в тому, що вона існує, перш за все, у мовній свідомості – колективній та індивідуальній. Власне носієм мовної свідомості і є мовна особистість, тобто людина, яка виявляється у спілкуванні, поведінкових стереотипах. Так, В. І. Красних, спираючись на комунікативно-діяльнісний підхід, визначає мовну особистість як «комунікативну особистість – загальний образ носія культурно-мовних та комунікативно-діяльнісних цінностей, знань, настанов та поведінкових реакцій» [Карасик 2002, с. 363].

У російській лінгвістичній традиції когнітивна лінгвістика стала «популярним» напрямом у самому початку XXI ст. У середині 80-х – початку

90-х рр. XX ст. когнітивний підхід до аналізу мовних явищ у більшості випадків або ігнорувався, або взагалі не брався до уваги, при чому це відчуження мало різноманітні форми. Було висунуто думку про те, що « когнітивна лінгвістика не принесе нічого нового» та нічим, окрім термінології, не відрізняється від всього, що вже існує у структурній лінгвістиці [Беляевская 2017, с. 34].

Не дивлячись на усі сумніви та першочергове несприйняття термінології та інструментарію когнітивної лінгвістики, демонстрація результатів лінгвістичного аналізу у рамках когнітивної парадигми приволікла увагу науковців. Ці дослідження дозволяють пояснити ті мовні явища, які у структурній лінгвістиці до цього моменту пояснити не вдавалось. Число робіт, декларуючих свою відносність до когнітивної лінгвістики, стало швидко зростати. Нажаль, це у більшості випадків стосувалось термінології, але у теперішній час важко уявити собі лінгвістичне дослідження без згадки про концепти, фрейми, слоти, ментальні репрезентації, концептуалізації, концептуальні структури, проєкції, профілірування і т.д. [Беляевская 2017, с. 35].

Таким чином, характерні для когнітивної лінгвістики нові поняття з'явилися у рамках такого підходу лише тому, що мали інше основне завдання. Воно складалось із проголошення моделювання мовної здібності людини, зокрема її здібності формувати інформаційне повідомлення та розуміти інформаційне повідомлення, що було отримано у мовленнєвій формі [Беляевская 2017, с. 40].

Слід також відмітити, що на початку 80-х рр. проблеми лінгвістики стали співвідноситися із проблемами створення штучного інтелекту. Це призвело до становлення когнітивної лінгвістики як нової наукової парадигми. У цей час у російській лінгвістичній традиції також став посилюватись інтерес до ролі «людського фактору у мові», який, у більшості випадків, співвідносився з антропоцентризмом мови. Саме в цей час з'явилась теорія мовної особистості

Ю. М. Караулова, яка, на наш погляд, дуже близька до принципів, які були першочергово прославлені когнітивною лінгвістикою у період свого становлення [Беляевская 2017, с. 40].

У рамках розробленої Ю. М. Карауловим теорії мовна особистість розглядається як особистість, яка «проявляється в мові (текстах) та через мову, особистість, представлену в своїх основних рисах на базі мовних засобів». [Караулов 1987, с. 38]. Таким чином, мовна особистість з точки погляду об'єкту лінгвістичного дослідження є індивідуальною та безпосередньо співвіднесеною з конкретною мовленнєвою діяльністю. Цим, на перший погляд, мовна особистість відрізняється від об'єкта дослідження когнітивної лінгвістики – загальних механізмів, що забезпечують мовну здатність людини, однак, ця відмінність лише здається такою на перший погляд.

Перш за все слід зазначити, що мовна особистість повинна бути реконструйована на основі аналізу мовного матеріалу. У когнітивній лінгвістиці механізми, що лежать у основі володіння мовою та здатності людини розуміти мовне повідомлення, також повинні бути виявлені, тобто реконструйовані на основі аналізу мовного матеріалу. Процес реконструкції в обох випадках можна вважати процесом моделювання закономірностей володіння мовою у процесі комунікації [Беляевская 2017, с. 41].

На відміну від загальних закономірностей, на виявлення власне яких і націлена когнітивна лінгвістика, мовна особистість конкретизована та індивідуалізована. Відмічаючи цю розбіжність, слід також пам'ятати, що мовна особистість виступає одразу як носій « національного характеру» та мовної картини світу, а також як представник мовного соціуму, де існують певні традиції, система соціальних відносин і т.д. Таким чином, мовна особистість реалізує і мовну систему національної мови, та індивідуальні особливості бачення навколишньої дійсності, і соціальну систему, що відображається

мовою, та індивідуальну креативну мовленнєву діяльність людини [Беляевская 2017, с. 41].

Окрім цього, мовна особистість «постає як багатошаровий та багатокомпонентний набір мовних навичок та здібностей до реалізації мовленнєвих вчинків різного ступеня складності, вчинків, що з одного боку класифікуються за видами мовленнєвої діяльності, а з іншого – по рівням мови» [Караулов 1987, с. 29]. Іншими словами, щоб описати мовну особистість спираючись на аналіз мовних засобів, що реалізуються у її дискурсивній діяльності, потребується, як і в когнітивній лінгвістиці, систематизувати увесь об'єм знань індивіда, на якому ґрунтується використання мови.

У теорії мовної особистості проблема знань людини та питання про принципи їхнього квантування для забезпечення мовленнєвої діяльності проявляється під час обговорення структури мовної особистості. Дійсно, описати унікальність реалізації мовної особистості індивіда, а також «попадання мовної особистості до «глотосфери», а отже, у поле зору лінгвіста» [Караулов 1987, с. 28], неможливо без звернення до інформації, яким чином побудовано тезаурус мовної особистості, настільки він об'ємний та яка частина загальномовного фонду використовується людиною під час формування мовленнєвих творів (текстів).

Цей момент поєднує теорію мовної особистості та когнітивну лінгвістику. Як відомо, у кожній концепції, що співвідноситься із когнітивістикою, присутні уявлення по структури, що які організують мовні засоби та дозволяють людині максимально ефективно здійснювати їх вибір (у співвідношенні із авторсько задумкою) у процесі комунікації. Різні напрямки когнітивної лінгвістики визначають ці структури по-різному: домени (domains) у Р. Ленекера, фрейми (frames) у Ч. Філмора, ментальний простір (mental space) у Ж. Фоконьє, при чому кожен дослідник намагається використовувати «свій» термін та у той же час не підіймати питання про те, як цей термін співвідноситься із корилючими

термінами, що використовують інші дослідники. При цьому важливо буде також зазначити, що «всепроникаючі» фрейми досить легко можна знайти у різних областях когнітивної лінгвістики. Вони досить природньо компонуються і з ментальним простором, і з концептуальними метафорами [Croft & Cruse 2007]. Така точка зору може здатися непоясненою, якщо розглядати терміни «фрейм», «домен», «ментальний простір» та «концептуальна метафора» просто як ізольовані терміни без зв'язків із тими теоріями, у рамках яких вони власне і з'явилися. Якщо розглядати ці терміни «на фоні» співвідносних із ними концепціями, то стає зрозумілим, що фрейми уявляють собою сукупність мовних засобів (лексики та фразеології), співвіднесені з певним фрагментом об'єктивної дійсності та структуровані в мові за принципом логічної систематизації знань про цей фрагмент дійсності. Серед найважливіших властивостей фреймів виділяють їхню стереотипність, оскільки такі структури є загальними для всіх носіїв даної мови. Одночасно фрейми, для того, щоб бути більш ефективними операційними одиницями мови, мають гнучкість та здатністю до часткової реалізації, тобто до «онлайнової» перебудови.

Цей короткий опис зазначає, що модель мовної особистості Ю. М. Караулова повністю співпадає із тими цілями та завданнями, які ставить перед собою когнітивна лінгвістика. І дійсно, ця теорія побудована як дослідницька парадигма, що дозволяє реконструювати «людину, що говорить» на базі вивчення її мовленнєвої діяльності (її мовленнєвих творів). Рівневий характер цієї моделі дає змогу прослідкувати, яким чином формується мовна здатність людини, тобто створюється можливість моделювання того, як людина засвоює та використовує мову у процесі комунікації [Беляевская 2017, с. 44].

Наступний підхід до вивчення теорії мовної особистості – комунікативний. Комунікативна лінгвістика, виходячи із особистих пріоритетних завдань для дослідження, висуває на перший план «сукупність несхожих якостей особистості, що можна знайти у її комунікативній поведінці та вони

забезпечують комунікативну індивідуальність особистості» [Беспамятнова 1994, с. 16]. У теперішній час, комунікативно-діяльнісний аспект отримує все більше розповсюдження. У рамках цього аспекту мовна особистість трактується як сукупність різних якостей особистості, знаходить себе у її комунікативній поведінці та забезпечує особистість комунікативною індивідуальністю. Підвищений інтерес до цього плану дослідження можна пояснити загальною комунікативною настановою лінгвістичної науки XXI ст.

Введення у науковий обіг лінгвістики тріади «мова – людина – культура» підвищило інтерес до лінгвокультурологічного аспекту мовної особистості, яка, на думку вчених, є «сукупністю взаємозв'язку культури та мови, діалектики їхнього розвитку» [Вороб'єв 1997, с. 26]. Осмислення мовної особистості з позиції лінгвокультурології, де акцент робиться на сукупний культурно-історичний образ, перш за все позначає вивчення особливостей національної культури та менталітету того чи іншого мовного суспільства. Такий напрямок заснований на зв'язку мови, культури та етносу, що створює місце скупчення фізичного, духовного та соціального Я. Об'єктом дослідження цього підходу виступає образ мовної особистості, який є синтетичним, тобто образ сформований багатьма індивідами. Таким чином, перспективи розвитку вивчення проблематики мовної особистості перш за все пов'язані з когнітивним, лінгвокультурологічним на комунікативним аспектами.

Мовна особистість знаходить також своє відображення у аспекті культурології, що репрезентується у природному мовленні у формі соціальної свідомості на різних рівнях (науковий, повсякденний), у нормах та стереотипах поведінки, матеріальних предметах культури. Провідна роль у культурі полягає у цінностях народу, у якого є свої мова та культура, та ці цінності є концептами змісту [Шуасова 2016, с. 3].

Проблематика мовної особистості може бути також розглянута з точки зору онтологічних досліджень. Актуалізація екзистенціальної проблематики та

увага дослідників до сутнісних основ буття, які є предметом онтології, говорять про загальну філософську направленість аналізу російської мовної особистості. При такому підході об'єктом дослідження стають її історично побудована мовна свідомість, спосіб існування та соціокод спілкування. Під останнім ми розуміємо «певні характеристики, навички, вміння, орієнтири, настанови, ролі, рольові набори, інститути, тобто все те, що складає соціальність як таку» [Петров 2004, с. 28].

Що стосовно структурних характеристик «загальноросійського мовного типу», то тут ми виходимо із структурності мовної природи свідомості та буття, а також із положення, згідно якому «духовні та культурні утворення мають суто структурний характер, тому можна сказати, що сам «дух» або культура структурні» [Шпет 1989, с. 382].

У пошуках методології, що може приблизити до виявлення структурних властивостей мовної особистості та її існування, звернемося до антропологічної концепції цілісності та тріадному методу Платона, що був потім розвинутий Аристотелем. Пильний дослідницький інтерес для цієї роботи являє собою процесуальна тріада Аристотеля $dynamis - energeia - entelecheia$: буття та мовлення у їхній потенції (*dynamis*) та сама життєдіяльність, включаючи діяльність мовленнєву (*energeia*), співвідносяться із уявленням про ідеальний життєвий шлях та пошуком мовленнєвого ідеалу (*entelecheia*) [Аристотель 2008, с. 232].

Якщо ж особиста оцінка самого себе та власного буття не співпадає із культурно зумовленими (ентелехійними) уявленнями про неперевершеність, то створюється «пізнавально-етичний тиск життя зсередини її самої» [Бахтин 1979, с. 96] та виникають екзистенціальні хвилювання. Із цього виходить, що пошук смислу життя та жага до повноти власного існування стають частиною буття мовної особистості. Тому мова не тільки подвоює навколишній світ людини,

при зверненні до особистісного буття вона набуває «екзистенціально-онтологічного фундаменту мови» [Хайдеггер 2003, с. 187].

При такому розумінні міжособистісне спілкування як інтенція у своєму розвитку орієнтоване на деякий праобраз певних відносин та буття. У результаті виниклий енергійний імпульс у певній мірі визначає модус мовленнєвої взаємодії та потрібного способу існування. Тому інтенція стає у процесі міжособистісної взаємодії мовленнєвою діяльністю, а «буття у можливості» - мовним буттям. Коли людина співвідносить їх із власними уявленнями про бажаний ідеал, вона відчуває екзистенціальні хвилювання, у яких «нероздільними є моменти заданості та даності, буття та должествовання, буття та цінності» [Бахтин 1986, с. 106].

У висновку до підпункту слід зазначити, що через факт існування поняття мовної особистості у різних сферах наукового пізнання, існує також досить багато підходів до вивчення цього феномену. Серед основних підходів, які мають відношення до нашого дослідження, можна назвати лінгвістичний, який розглядає мовну особистість у стратегічному, структурному та комунікативному напрямках; конгнітивістичний, що моделює закономірності використання мови у процесі комунікації; та лінгвокультурологічний, а саме вивчення характерних властивостей національної культури та менталітету суспільства.

1.3 Структура мовної особистості

Думки вчених розходяться, коли мова йде про вибір всеохоплюючого визначення поняття мовної особистості, але стає очевидним, що даному феномену характерна багатшарова структура. Структура мовної особистості

також розглядалася багатьма дослідниками (Г. І. Богін, Ю. М. Караулов, О. Л. Каменська, В. І. Карасик та ін.). У лінгвістиці кінця XX – початку XXI ст. суттєву позицію займає структурна концепція мовної особистості, запропонована Ю. М. Карауловим. При вирішенні даного питання він спирався на художній текст [Караулов 1987].

У нашому дослідженні ми користуємось провідним визначенням мовної особистості, зазначеним Ю. М. Карауловим. Тому, структурну репрезентацію феномену ми також розглядаємо, спираючись на структурну модель Ю. М. Караулова, яка має три рівні: нульовий, перший та найвищий [Караулов 1987].

Нульовий рівень - «вербально-семантичний, що означає для носія мови нормальне володіння природною мовою...» [Караулов 1987]. Основні одиниці цього рівня представлені словами, навколо яких будується вербальна сітка – їхні граматико-прагматичні, семантико-синтаксичні та асоціаційні відносини. У ролі стереотипів виступають моделі словосполучень та речень на даному рівні [Колтышева 2015, с. 4]. На вербально-семантичному рівні для носія мови характеризується її нормальним володінням, у той час коли дослідник займається традиційним описом формально виражених засобів окремих значень. До завдань дослідника під час проведення аналізу дискурсу особистості на цьому рівні відноситься у традиційній описі вже зазначених формальних засобів [Рублик 2007, с. 100].

На базовому, нульовому рівні мовної особистості, який також зазначається як структурно-мовний, відображається ступінь володіння повсякденною мовою. На цьому рівні у людини формується асоціативна вербальна сітка, яка фіксує базовий набір мовних засобів, що потрібні людині для спілкування на побутовому рівні. Сюди також можна додати и деякі аспекти базової освіти – уміння читати та писати [Караулов 1987, с. 60]. Ю. М. Караулов відмічає, що нульовий рівень не є показником формування самостійної мовної особистості,

хоча він і має змогу людині приймати участь у побутовій комунікації у даному мовному соціумі. «Мовна особистість починається по іншу сторону побутової мови, коли до гри приєднуються інтелектуальні сили, а отже перший рівень (після нульового) її вивчення складається з виявлення та встановлення ієрархії змістів та цінностей у її картині світу та тезаурусі» [Караулов 1987, с. 36].

Перший рівень зазначається як «когнітивний, де одиницями виступають поняття, ідеї, концепти, які складаються у кожній мовній індивідуальності у впорядковану «картину світу» [Караулов 1987]. Стереотипи цього рівня – узагальнені висловлення, афоризми, крилаті вирази, приказки та прислів'я. Перший рівень, тобто тезаурус мовної особистості, приймає форму семантичного поля, яке створює власне цю картину світу (концептосферу) людини. Вона доповнюється субординативно-ієрархічними (ідеологічними) відносинами, які можуть бути встановлені між концептами, що входять у мовну картину світу [Беляєвская 2017, с. 43].

Когнітивний рівень структури мовної особистості складається з багатьох аспектів. Слід також зазначити про знання про світ, яке, у свою чергу, є умовою для знань особистості про себе, тобто освідомлення власного Его у його відношенні до навколишнього світу. Одиниці когнітивного рівня, а саме поняття, ідеї, концепти та ін., складаються у кожного мовного індивіда у більш або менш впорядковану та систематизовану картину світу. Тут будуються умови для виявлення репрезентації ціннісних значень. Функціонування мовної особистості на когнітивному рівні та її аналіз дозволяє розширити область мовної інформації. Досягти це можна шляхом включення до неї поряд із значенням знань. Таким чином, ця область також охоплює інтелектуальну сферу особистості, що дає змогу досліднику через вивчення мови та процесів мови і розуміння вийти на рівень знань та свідомості, рівень процесів пізнання. Дискурсні здібності когнітивного рівня керують адекватним відображенням у дискурсі елементів реального або мисленнєвого світу [Рублик 2007, с. 100].

Найвищим рівнем виступає прагматичний, який можна описати виявленням та характеристикою мотивів та цілей, що рушають розвиток мовної особистості [Караулов 1989, с. 8]. Взаємодія рівней утворює « комунікативний простір особистості». Тут у людини виникають комунікативні потреби. Людина починає створювати комунікативне середовище та бути його частиною, вона може виконувати різні комунікативні ролі. Культурні коди (образи, символи та прецедентні тексти) – стереотипи даного рівня [Колтышева 2015, с. 4]. Прагматичний рівень представлений цілями, мотивами, інтересами, настановами та інтенціями особистості. У аналізі мовної особистості він створює у закономірний та зрозумілий перехід від оцінки мовленнєвої діяльності певної особистості до осмислення існуючої дійсності. У прагматичному рівні дискурсні здібності орієнтовані на цілеспрямоване використання вербальних актів у соціальній взаємодії людей. Мовленнєвий акт виступає найменшою одиницею аналізу дискурсу на прагматичному рівні. Однак не варто забувати, що у цілісному дискурсі рівні мовної особистості не розділяються, вони тісно переплетені, та між ними немає чітких кордонів [Рублик 2007, с. 100].

Прагматичний рівень також ще називають «текстоутворенням». Саме на цьому рівні, який «керує» утворенням текстів, активізуються комунікативні потреби особистості: виконання комунікативних завдань, вибір та оцінка мовних засобів залежно від умов їхнього використання. Саме на цьому рівні мовна особистість проявляється як особистість комунікативна [Ашева 2012, с. 6].

Для повноцінного розвитку мовної особистості потрібно послідовно пройти усі три рівні [Караулов 2010, с. 54]. Узагальнено, структурні рівні мовної особистості за Ю. М. Карауловим можна зазначити наступним чином: вербально-семантичний (лексикон); когнітивний (тезаурус); мотиваційно-прагматичний (прагматикон) [Караулов 1987, с.48-61].

Проблематику структури мовної особистості вивчали також інші дослідники. Згідно з думкою Т. В. Матвєєвої [Матвеева 1990, с. 109], характерні одиниці мови та мовлення, що складають зміст поняття мовної особистості поєднуються у три типи. Перший, вербально-граматичний тип, включає в себе відсортовані особистістю у активне використання слова, словосполучення та синтаксичні конструкції. Другий, когнітивний тип, складається із понять, ідей, концептів, які поєднуються у картину світу у свідомості певної особистості. Під третім, прагматичним типом, розуміється володіння законами спілкування у різних комунікативних ситуаціях.

Три рівні мовної особистості можна також знайти у моделі, створеній М. А. Канчер. Вивчаючи мовну особистість у рамках риторичного етносу, дослідниця виділяє стилістичний, комунікативно-прагматичний та лінгвокультурологічний рівні. Одиницями першого рівня виступають мовні засоби та прийоми їхнього вживання, що впадає особистість, другого – стратегічні та тактичні ходи, третього – національно-культурні мовленнєві сценарії, норми та моделі мовленнєвого користування, які співвідносяться із картиною світу особистості [Канчер 2002, с. 11].

Розглядаючи мовну особистість як комунікативну особистість, В. І. Карасик виділяє у її структурі ціннісний, пізнавальний та поведінковий аспекти [Карасик 2002, с. 56]. Ціннісний план комунікативної особистості вміщує в собі етичні та утилітарні норми поведінки, які характерні певному етносу у певний період часу. Ці норми закріплені у моральному кодексі народу та відображають історію та світосприйняття людей, які об'єднані спільною культурою та мовою. Моральний кодекс народу у цьому випадку виражається лише частково. До числа мовних (та ширше комунікативних) індексів такого кодексу відносяться універсальні вислови, правила етикету, комунікативні стратегії ввічливості, оціночні значення слів а також інші прецедентні тексти, які складають культурний контекст, що може зрозуміти середній носій мови.

Слід пам'ятати, що запропоновані В. І. Карасиком аспекти мовної особистості співвідносяться із трирівневою моделлю мовної особистості, яку розробив Ю. М. Караулов. Різниця між цими концепціями постає в тому, що модель Ю. М. Караулова пропонує ієрархію рівнів: найвищим вважається прагматичний рівень, або прагматикон, який включає в себе цілі та мотиви, інтереси, настанови, середнім – семантикон, що включає в себе поняття, ідеї, концепти, а найнижчим – лексикон, тобто рівень мовних одиниць. А у моделі В.І. Карасика ціннісний, пізнавальний та поведінковий аспекти комунікативної особистості знаходяться у відносинах взаємодоповнюваності [Ашева 2012, с. 4].

Типологія О. Пушкіна розроблена на основі розмежування жорсткої, м'якої та гнучкої дискурсивних стратегій [Пушкин 1990, с. 50]. Жорстка дискурсивна стратегія може бути охарактеризована свідомим порушенням правил спілкування задля досягнення певної поставленої мети. На відміну від жорсткої стратегії, особистість із м'якою дискурсивною стратегією робить все можливе для дотримання норм спілкування. Вербальна поведінка носія гнучкої дискурсивної стратегії описується дотриманням або порушенням норм вербальної комунікації, це залежить від потреб комунікативної ситуації.

Ще одна існуюча типологія виокремлює інтровертних та екстравертних мовних особистостей на основі розбіжності у їхніх картинах світу [Ляпон 1995, с. 5–6]. Інтроверти характеризуються замкнутістю і захищеністю від оточуючого світу, а екстраверти, навпаки, відкриті до спілкування та до світу. Власне через це і способи сприйняття інформації в них різні. Екстраверти більш схильні обирати розумовий підхід обробки інформації, а інтроверти віддають перевагу почуттєвому [Sadowsky 2008, с. 116]. Ці відмінності можна також помітити й у їх мовленні. Екстравертна мовна особистість використовує багато сурядних сполучників, лексики конкретної референції. Дискурс такої мовної особистості характеризується синтаксичним порушенням, більшою зв'язністю, але меншою логікою у дотриманні тематики [Pinker&Prince 2011, с. 258].

Мовлення інтровертної мовної особистості відрізняється наявністю синтетичної цілісності опису ситуацій, оперування абстрактними поняттями, встановленням відношень причини та наслідку під час опису різних ситуацій, послідовості розвитку певної теми.

С. Сухих дає визначення поняттю мовної особистості як «складна багаторівнева функційна система, яка складається з трьох рівнів: володіння мовою (мовна компетенція), володіння способами здійснювати мовленнєву взаємодію (комунікативна компетенція) та знання світу (тезаурус)» [Сухих 1989, с. 83]. В. Сухих пропонує дослідити структуру мовної особистості шляхом виокремлення характерних мовних ознак на різних рівнях, а саме експонентному, змістовому та інтенціональному.

Г. І. Богін досліджував дискурс з позиції типології розуміння та пропонує розглядати мову у співвідношенні з рівнями її розуміння та розділяє у дискурсі три наступні рівні: семантизуючий, когнітивний, розпредметнюючий. [Богин 1986а, с. 15].

Опираючись на психологічну концепції А. А. Леонтьєва, Г. І. Богін розробив параметричну полікомпонентну модель мовленнєвої здібності [Богин 1977, с. 3]. У якості параметрів він розрізняє найважливіші аспекти мови (фонетичні, граматичні, лексичні) та основні види мовленнєвої діяльності (говоріння, слухання, письмо, читання). Рівні мовленнєвої здібності знаходяться у корелюючих відносинах з реальним розвитком мовленнєвих здібностей у онтогенезі або у навчальному процесі, орієнтованому на відносно повноцінне вивчення мови. Г. І. Богін виділяє п'ять рівнів мовленнєвої здібності, що розгортаються у напрямку від нижчого до вищого:

1. Рівень правильності. Він складається зі знань досить великого лексичного запасу та основних стройових закономірностей мови та тим самим дозволяє будувати висловлювання та створювати тексти у кореляції із елементарними правилами певної мови.

2. Рівень інтеріоризації, що включає в себе навички реалізовувати та сприймати висловлення відносно до внутрішнього плану мовленнєвого акту.
3. Рівень насиченості, що виділяється з точки зору відзеркалюваності у мові всього різноманіття, усього різноманіття виражальних засобів у сфері фонетики, граматики, лексики.
4. Рівень адекватності вибору, який оцінюється із точки зору співвідношення використаних у висловлюванні мовних засобів у сфері спілкування.
5. Рівень адекватності синтезу, що враховує співвідношення породженого особистістю тексту всьому комплексу змістовних та комунікативних задач, що покладені у його основу.

Розвиток мовлення в онтогенезі досить чітко виділяє початковий рівень мовної особистості – рівень правильності. Цей рівень є необхідною основою для розвитку усіх подальших рівнів. Мовна особистість починається з опанування готовністю до номіналізації, до асоціації слова з предметом, до означення речей за допомогою словесного знаку. Це – перший власне людський акт скорочення психічної роботи. Було виявлено, зокрема, що діти дошкільного віку краще сприймають, бачать, групують та практично описують ті предмети, назву яких іони вже знають [Савчук 1997].

Таким чином, мовна особистість може бути охарактеризована певною структурою. Вона не є однаковою, якщо порівняти різні дослідження, але можна помітити схожі компоненти. У нашій роботі ми спираємося на визначення мовної особистості Ю. М. Караулова, тому за основу ми візьмемо його структурне бачення. Тому, структура мовної особистості складається з трьох рівнів, а саме: лексикон (вербально-семантичний, нульовий), тезаурус (когнітивний, перший), прагматикон (мотиваційно-прагматичний, найвищий).

Висновки до розділу 1

У першому розділі ми розглядали теоретичні засади поняття мовної особистості, визначення поняття та структури цього феномену, а також підходи до вивчення питання.

Ми дійшли до висновку, що поняття мовної особистості включає в себе багато різноманітних компонентів, і тому не існує єдиного визначення цього терміну. Це також пояснюється існуванням різних підходів до дослідження цього питання, а також співіснуванням даного терміну у різних областях науки, таких як лінгвістика, психологія, культурологія та багатьох інших. У нашому дослідженні ми обрали за провідне визначення Ю. Караулова, який зазначає, що мовна особистість представляє собою сукупність навичок та здібностей, що дозволяють людині відтворювати та розуміти тексти різних рівней складності.

Серед основних підходів, які мають відношення до нашого дослідження, можна назвати лінгвістичний, який розглядає мовну особистість у стратегічному, структурному та комунікативному напрямках; когнітивістичний, що моделює закономірності використання мови у процесі комунікації; та лінгвокультурологічний, а саме вивчення характерних властивостей національної культури та менталітету суспільства та їх відображення у мові.

Мовна особистість має певну структуру. Залежно від досліджень, вона дещо відрізняється, але можна помітити схожі компоненти. У нашій роботі ми спираємося на визначення мовної особистості Ю. М. Караулова та за основу візьмемо його структурне бачення. Тому, структура мовної особистості складається з трьох рівнів, а саме: лексикон (вербально-семантичний, нульовий), тезаурус (когнітивний, перший), прагматикон (мотиваційно-прагматичний, найвищий).

РОЗДІЛ 2

АКТУАЛІЗАЦІЯ МОВНОЇ ОСОБИСТОСТІ У ПОВІСТІ Е. ПОРТЕР “POLLYANNA ” ТА ЇЇ УКРАЇНОМОВНОМУ ПЕРЕКЛАДІ

2.1 Жанрово-стилістичні особливості дитячої прози

Про особливості дитячого художнього твору можна казати на тій підставі, що вони пов'язані зі свідомістю дитини, яка тільки формується і супроводжує її у період інтенсивного духовного розвитку. Цьому питанню присвятили свої роботи такі науковці, як У. Гнідець, Т. Качак, Л. Лебедівна, Б. Салюк, Л. Круль, С. Січкара, С. Іванюк, В. Кизилова, Н. Марченко, О. Папуша та багато інших. Серед головних особливостей дитячої літератури можна зазначити інформаційну та емоційну насиченість, цікава форма та унікальне поєднання дидактичного та художнього компонентів. Дитячому художньому твору притаманні певні специфічні особливості, які витікають з особливого сприйняття дійсності дитиною, яке багато в чому відрізняється від сприйняття дорослої людини. Ці особливості сприйняття а також його типологічні вікові якості витікають зі своєрідності антропологічних форм дитячої свідомості, які залежать не лише від психологічних факторів, а також від соціальних особливостей дитинства в цілому [Богданов 1961].

Під специфікою дитячої літератури мається на увазі врахування вікових здібностей розуміння читача, а тому і розважливий вибір художніх засобів. Дитячий письменник зображає таку ж саму дійсність, що і «дорослий», але на перший план виходять ті проблеми, які є важливими для дитини. Зміна куту погляду на дійсність призводить до зміни акцентів щодо змісту твору, і тому виникає необхідність у спеціальних засобах стилістики [Володин 1973].

Дитяча література – це така література, яка спеціально призначена для дітей віком до 15-16 років. Ця література, за допомогою мови художніх засобів, виконує завдання виховання та повчання дітей, формування їх світобачення та розширення кругозору.

До основних характеристик дитячої прози можна віднести наступні:

- 1) наявність тематичного розмаїття, подолання тематичних табу;
- 2) розвинена система жанрів дитячої літератури;
- 3) присутність містичних та фантастичних елементів у навколишній дійсності;
- 4) поетичні тексти адресовано здебільшого дітям дошкільного та молодшого шкільного віку, тоді як прозові – читачам-підліткам і юнацтву;
- 5) головним персонажем оповіді є дитина, яка може бути як позитивним, так і негативним героєм;
- 6) використання фольклорних сюжетів, мотивів та образів, а також переосмислення літературних традицій попередніх епох;
- 7) перебільшення значущості подій та явищ дійсності;
- 8) наївне уявлення про світ [СДПУ 2017, с. 3].

Існує широке визначення поняття дитячої літератури, що пов'язано з її жанровим різноманіттям. З наукової точки зору виділяють три різновиди дитячих творів: 1) твори, які прямо адресовані до дітей (казки Корнея Чуковського); 2) твори, створені для дорослих, але які знайшли відгук серед молодших читачів. Як приклад можна привести «Робінзон Крузо» Д. Дефо, «Пригоди Гулівера Дж. Свіфта, «Дон Кіхота» М. Сервантеса та багато інших. Для дітей адаптують та у спрощеній формі переказують складні твори. Таки роботи і слід відносити до дитячої літератури; 3) власне дитяча література, тобто така, яка написана дітьми [Гольдин 1969].

Жанрові особливості дитячої прози зумовлені не тільки задумом письменника, а й вподобаннями дітей. Діти хочуть бачити радісну розв'язку,

вимагають «правдивості» навіть у казково-фантастичних сюжетах. Вони дуже гостро відчують позицію автора та чекають від нього схвалення світу дитинства, хоча і допускають доброзичливу критику недоліків [Каиров 1961].

Дитячі драматичні жанри мають свою особливість в тому, що в них майже немає трагедії, адже свідомість дитини негативно реагує на сумні розв'язки конфлікту, що пов'язані зі смертю позитивного героя. Дитяча психіка не може прийняти думку про дисгармонійний світ. Тому твори для дітей повинні повертати їх до світу гармонії. Якщо дитина читає книжку про страшну катастрофу, то вона ніколи не погодиться із повідомленням про те, що історія завершується смертю всіх його улюблених персонажів. Такий фінал є повністю неприйнятним. Усі улюблені герої повинні бути якимось чином врятовані [Киаров 1971].

Письменник дитячої прози повинен усвідомлювати свою силу та відповідальність перед дитиною. Герої дитячих книг можуть бути «добрими» або «поганими», кожен з них може зробити помилку. Але автор вчить маленького читача робити правильну оцінку етичних вчинків героїв, реалістично оцінювати події. Молоді читачі вимагають, щоб у творі було «все як у житті», навіть якщо сюжет чи персонаж є фантастичними. Дитяча картина світу проявляється через відбір персонажів для таких творів. Це діти та все те, що їх цікавить: наприклад, іграшки, тварини, казкові персонажі. А от політичні персонажі дітей не цікавлять. У дитячому художньому творі вони не приживаються. Винятки можуть становити сюжети, де такі персонажі зображені поза політикою [Александр 1973].

2.1.1 Жанрова специфіка повісті Е. Портер. Але перш ніж приступити до цього процесу, ми хочемо окреслити жанрову особливість творів Е. Портер. Аспект жанрової репрезентації проходить через процеси еволюції,

тому популярною тенденцією є динамічність жанру, їх змішання а також обмін рисами між різними жанрами. Творчість Е. Портер демонструє риси жанрового динамізму, тобто присутності рис різних жанрів в одному творі [Пітерська 2017].

Е. Портер зображує також національні риси у своїх творах. Наприклад, покоївка та садівник у романі “Pollyanna” говорять на відповідному діалекті, що насичує твір регіональною лексикою та місцевим колоритом. Письменниця ніби створює власний стиль: не відмовляється від класичних характеристик роману, але додає до нього нові структурні елементи. Роман Е. Портер є реалістичним та водночас містить фрагменти притчі та гри. Тому, ми можемо казати, що у її творчості присутні елементи жанрової трансформації. То ж серед основних напрямків зміни жанру у епічних творах Е. Портер можна назвати «тяжіння до притчі, ліризм, поєднання ознак соціально-психологічної, реалістичної прози з елементами детективного роману» [Пітерська 2017]. О. Пітерська пов’язує такі особливості із естетичними вподобаннями Е. Портер та її філософією християнства.

Отже, жанрові особливості дитячої літератури пов’язані перш за все із світобаченням та світосприйняттям дитини. Виділяють літературу власне дитячу, тобто написану дітьми, твори написані для дітей, та твори адаптовані для дітей. Такі твори мають особливі характеристики, які відрізняють його від будь-якого іншого твору. Творчість Е. Портер характеризується змішанням рис різних жанрів, тому її епічні твори мають в собі соціально-психологічні, реалістичні та детективні ознаки.

2.2 Лінгвальні засоби актуалізації мовної особистості у повісті “Pollyanna”

У другому розділі ми розглянемо реалізацію мовної особистості за допомогою лінгвальних засобів. Аналіз здійснювався на основі дитячої повісті Е. Портер “Pollyanna” та її перекладу на українську мову (переклад Богдана Гори). Нашим завданням було виявити, чи співпадають засоби реалізації мовної особистості в оригіналі та перекладі. У повісті Е. Портер “Pollyanna” ми розглянули лінгвальні засоби актуалізації мовної особистості на прикладі мовлення головної героїні повісті — дівчинки Поліанни.

Мовлення Поліанни є специфічним, адже воно відображує особливості світосприйняття дівчинки одинадцяти років. Це означає, що її свідомість ще знаходиться у процесі формування, і ми можемо це спостерігати через мову Поліанни. Мовленнєвий процес Поліанни бути охарактеризований використанням певних лексичних та стилістичних одиниць, які превалюють у її розмові.

2.2.1 Лексико-граматичні засоби актуалізації мовної особистості. До лексико-граматичних засобів реалізації мовної особистості Поліанни можна віднести такі слова та словосполучення, як *glad, you know, I'm sorry, I love, lovely, perfectly lovely.*

Oh, I'm so glad, GLAD, GLAD to see you. // Of course I'm Pollyanna, and I'm glad you gave me that book to read! [Porter 2008] *And now I know, and I'm glad you look just like you do look.* [Porter 2008]

Дані приклади демонструють вживання лексеми *glad*, одного з найуживаніших слів у лексиконі Поліанни. Слово «glad» асоціюється у

Поліанни з грою, яку навчив грати її батько. Де б вона не була і що б не робила, вона завжди знайде щось, що зможе принести їй радість.

*...besides, it had white spots—worn, Yes—that father's gone to Heaven
you know—on both elbows, and some to be with mother and the rest of us, you
other places. [Porter 2008] know. [Porter 2008]*

Для мовлення Поліанни характерним є використання вставних конструкцій, як наприклад *you know*. Вживання вставних конструкцій притаманне у неформальних обставинах. Також, у нашому дослідженні це може слугувати особливістю дитячого сприйняття, коли думки швидко змінюють одне одну.

*I hope 'tis—I love to ride. // No, To read? Oh, thank you, Aunt
only when I love folks so I just can't help Polly. I love to read! [Porter 2008]
it! [Porter 2008]*

Типовим явищем для Поліанни є знаходити радість будь-де, тому вона любить робити багато речей, а також любить багато людей. Вираження цієї любові можемо бачити у використанні конструкції *I love to*, яка дуже вживана за частотністю. У наведених реченнях спостерігаємо конструкцію *I love* у прикладах *I love to ride, I love folks, I love to read*. Це є одна з найголовніших характеристик мовної особистості Поліанни.

*They're cousins of Deacon Carr's Oh, Aunt Polly, I never saw
wife. I came East with them, and they're anything so perfectly lovely and
lovely! // It must be perfectly lovely to interesting in my life. [Porter 2008]
have lots of money. [Porter 2008]*

Поліанна завжди чомусь радіє та милується, що пояснює часте вживання лексичних одиниць *lovely* та *perfectly lovely*.

Проаналізувавши мовлення Поліанни, ми виявили також граматичні засоби реалізації мовної особистості. До них віднесемо скорочення та розділові питання.

Oh, of course I'd be BREATHING Don't look so scared! It isn't that all the time I was doing those things, I've got the consumption, you know, like Aunt Polly, but I wouldn't be living. Joel Hartley. [Porter 2008]
[Porter 2008]

Враховуючи маленький вік Поліанни а також той факт неформальну обстановку більшості її бесід, то типовим є використання скорочень, задля придання мові більш лаконічного звучання. Вживання скорочень є вельми популярним в англійській мові загалом, тим паче серед дітей. Як приклад можемо навести скорочення дієслова to be та заперечної частини not (*isn't, aren't, wasn't, weren't*), дієслова have та/або частини not (*I've, haven't*), допоміжного дієслова do + not (*don't, doesn't*) та багато інших.

I'm so glad it isn't yesterday, aren't It's funny how dogs and cats know you? // "I just love your hair fluffed out the insides of folks better than other like that," she finished with a satisfied folks do, isn't it? [Porter 2008]
gaze. "Don't you?" [Porter 2008]

Розділові питання перетворюють стверджувальне речення у питальне. У мови Поліанни, використання питальних речень, таких як *don't you, aren't you, isn't it*, може також слугувати підтвердженням факту зацікавленості та допитливості, що є типовим елементом у дитячому світі через ще формуючу свідомість.

Отже, актуалізація мовної особистості Поліанни досягається за допомогою використання наступних продуктивних лексичних засобів: слів та словосполучень *glad, you know, I'm sorry, I love, lovely, perfectly lovely*; граматичних засобів: скорочень *I'm, I've, isn't, doesn't etc.* Та розділових питань *don't you, isn't it, weren't I* і т.д. Вживання таких мовних одиниць допомагає окреслити образ Поліанни як дитини, яка безустанку радіє, любить робити багато чого, а також не соромиться задавати питання.

2.2.2 Стилiстичнi засоби актуалiзацiї мовної особистостi. Перше та загальне враження про героя будується на основi прямого опису його автором, який може включати в себе опис зовнiшностi, жести, мiмiку та iншi зовнiшнi характеристики. Але наряду з зовнiшнiм описом iснує також мовленнєвий портрет персонажа. Н. Н. Михайлова зазначає, що «мовленнєва характеристика – це засiб художнього зображення персонажiв, який закладається у пiдборi для кожної дiючої особи лiтературного твору слiв та виразiв, тобто пiдпорядкування природньому мовленню художньому». Мовленнєвий портрет складається з рiзних рiвнiв реалiзацiї мовленнєвої особистостi, та має наявними фонетичнi, лексичнi, синтаксичнi та стилiстичнi особливостi мовлення. [Михайлов 2006, с. 42]

Стилiстика художнього мовлення розглядає вiдбiр мовних елементiв, iх трансформацiю у контекстi художнього твору, художнього мовлення в цiлому, а також синкретичний характер складу мовних елементiв з точки зору стилєвої пiдпорядкованостi, стилiстичного окрасу та предметно-логiчного змiсту [БРЭ]. Власне тому ми i розглядаємо стилiстичнi засоби як елемент актуалiзацiї мовної особистостi. Серед стилiстичних засобiв реалiзацiї мовної особистостi Полiанни ми можемо видiлити вигуки, повтори, анадиплосис.

My! but isn't this a perfectly beautiful house? //What a pretty street! Why, Nancy, there doesn't anybody need any pictures with that to look at. // Oh, how pretty!—and what a lot of trees and grass all around it! [Porter 2008]

Особистiсть Полiанни можна охарактеризувати як емоцiйну та непередбачувану. Її мовлення сповнене емоцiйними виразами, такими як *oh, what a..., why..., my*. Ми вважаємо що вираз *My!* може слугувати скороченням вiд *Oh my god!*, i пiдкреслює здивування. Вираз *What a* придiляє особливу увагу

певному предмету чи явищу. Лексеми *oh* та *why* можуть використовуватись у несподіваній ситуації. Вживання наведених засобів є типовим для дитячої поведінки.

Oh, Aunt Polly, Aunt Polly, I don't know how to be glad enough that you let me come to live with you.// "Oh—oh— oh, how pretty it is! [Porter 2008]

Oh, Nancy, I'm so glad—glad— glad! You don't know how glad I am that Aunt Polly—wants me! [Porter 2008]

Щоб підкреслити важливість повідомлення, а також зацікавленість, Поліанна викорисовує повтори. Повторюватись можуть звертання (*Aunt Polly*), вигуки (лексема *oh* для підкреслення враженоості) та слова лексеми у реченні (у нашому прикладі це лексема *glad* для наголошення на почутті радості).

"Of course if it hadn't been for all that I shouldn't have wanted them, so—pretty things, I mean; and I shouldn't have got to planning all through the hall that first day how pretty mine would be here, and—and—but, truly, Aunt Polly, it wasn't but just a minute—I mean, a few minutes—before I was being glad that the bureau DIDN'T have a looking-glass, because it didn't show my freckles;_and there couldn't be a nicer picture than the one out my window there; and you've been so good to me, that—"

[Porter 2008]

Цей приклад всеохоплююче демонструє сутність особливості Поліанни – вона може без спокою балакати скільки заманеться та перебігати із теми на тему. Не слід забувати, що Поліанні лише 11 років, її свідомість та світосприйняття ще формуються, а отже і не дивно, що її думки так швидко змінюють одна одну. Таких ефект досягається за допомогою використання різних стилістичних засобів, а саме апосіопезису, повторів, вставних та вставлених конструкцій. Під апосіопезисом розуміється несподівана пауза, яка розриває конструкцію та перериває смисл повідомлення. У нашому прикладі ми бачимо апосіопезис наприкінці речення, ми не знаємо як воно закінчується. У реченні повторюються сполучники *and (...and—and—...)* Вживання вставних

конструкцій репрезентує себе у використанні фрази *I mean*, за функцією співпадає з конструкцією *you know*, розглянутою вище. Вставленою конструкцією слугує частина *I mean, a few minutes*, без неї зміст речення не змінився би. Слід також відмітити, що це речення є також багатосполучниковим, сполучник *and* використовується чотири рази (виділено підкресленням), це надає ефекту нескінченності речення.

Таким чином, стилічні засоби актуалізації мовної особистості є наступними: вигуки *my!, oh, what a, why*; повторів звернень (*Aunt Polly*), сполучників (*and*) та окремих лексем у тексті (*glad*), вставних та вставлених конструкцій *I mean, a few minutes* та апосіопезису тобто незавершеність думки наприкінці речення. За допомогою цих засобів образ мовної особистості Поліанни можна розширити характеристикою її як непосидючої, емоційної та захопленою навколишнім світом дитиною.

2.3 Когнітивно-прагматичний рівень актуалізації мовної особистості в повісті Е. Портер “Pollyanna”

Проаналізувавши мовлення Поліанни, можна скласти образ її особистості. Це маленька дівчинка, котра радіє усьому, завжди знайде чим себе зайняти та любить робити багато речей. Її думки швидко змінюються одна на одну, та вона якомога швидше хоче все розказати. Поліанна не боїться виказувати свою почуття та хвилювання, всім їх демонструє. Вона не боїться здатися смішною, незрозумілою, не такою як усі.

Для зображення когнітивного рівня мовної особистості ми оперуємо поняттям концепту. На основі минулих робіт можемо визначити, що концепт —

це певна ментальна, когнітивна одинця, що дозволяє об'єднати схожі мовні засоби задля систематичного сприйняття дійсності.

Поняття «концепт» займає важливе місце в сучасній лінгвістиці, однак навіть зараз важко надати однозначне тлумачення цього терміну. Згідно з різними визначеннями концепт може бути «знанням людини про дійсність у її елементах і перспективах» [Полюжин 1999, с. 120]; щось, що «реконструюється через своє мовне вираження і позамовні знання» [Телия 1996, с. 97]; «відомостями про те, що індивід знає, думає та уявляє про об'єкти» [Павиленис 1983, с. 241]; будь-яка дискретна одиниця колективної свідомості [Воркачев]. Можна виділити головні властивості концепту, а саме знання, оцінка, культура, психіка, спитаючись на наведені дефініції. Вони беруться за основу в тому чи іншому визначенні поняття.

Д. С. Лихачов використовує термін «концепт» коли говорить про узагальнену мисленнєву одиницю, що передає та розтлумачує бачення явищ навколишнього світу залежно від рівня освіти, професіального та соціального досвіду, рівня досвіду носія мови. Це поняття слугує узагальненим термом для різних значень слова в кожній окремій свідомості носія мови, що слугує елементом для подолання існуючих індивідуальних відмінностей у розумінні слів [Лихачев 1993, с. 5].

А. Б. Соломоник розглядає концепт як абстрактне наукове поняття, що ґрунтується на базі життєвого поняття [Соломоник 1995, с. 246]. Ю. С. Степанов вбачає концепт як ідею, що вміщує абстрактні асоціативні та оцінні ознаки [Степанов 2001, с. 412]. В. Еванс висуває думку, що, як елементи свідомості, концепти є незалежними в мові та виступають посередниками між словами та екстралінгвістичною діяльністю [Evans 2006, с. 62].

О. С. Кубрякова визначає, що концепт є «оперативною одиницею пам'яті, ментального лексикону, концептуальної системи й мови мозку, всієї картини світу, квант знання, та головні концепти є вираженими в мові» [КСКТ 1996,

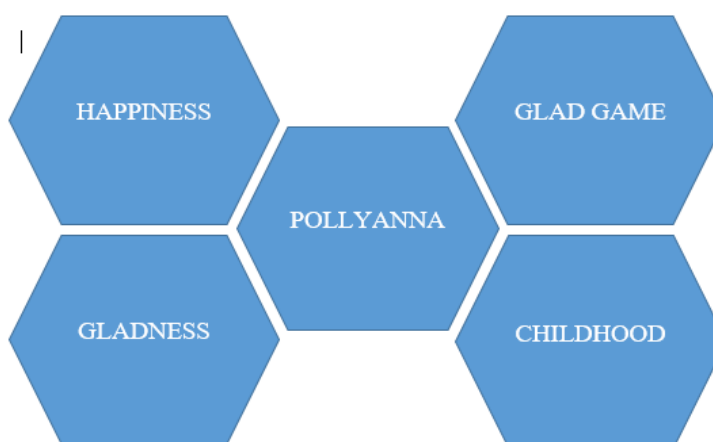
с. 91]. Бачення концепту Кубрякової сходиться з думкою Ю. Є. Прохорова, який вважає, що концепт є сукупність правил й оцінок організації компоненту хаосу картини буття. Її визначають особливості діяльності осіб, що входять до певної лінгвокультурної спільноти, та яка є зафіксованою в їхній національній картині світу та яка актуалізується засобами мови в процесі їхнього спілкування [Прохоров 2009, с. 152].

Концепт має свою структуру, яка є складною та рухомою, тобто схильною до змін. Вона складається з ядра, навколоядерної зони та периферії. Ядро містить у собі найбільш конкретні характеристики, а з віддаленням від нього ступінь абстракції збільшується.

Наведений на початку підрозділу портрет, а також мовні засоби, використані Поліанною, дозволяють виділити головні концепти, які складають невід'ємну частину цієї мовної особистості. До таких концептів ми відносимо CHILDHOOD, GLADNESS, HAPPINESS, GLAD GAME. Виділені у прикладах мовні засоби реалізують зазначені концепти. (див. Схему 2.1)

Схема 2.1

Концепти мовної особистості Поліанни

CHILDHOOD:

During the whole process of getting

Pollyanna did not stop to hear the

*started, the little girl had kept up an **end of this sentence**. At the imminent **uninterrupted stream of comments and questions**, until the somewhat dazed **flying down-stairs, two steps at a time**. Nancy found herself quite out of breath [Porter 2008] trying to keep up with her. [Porter 2008]*

Лексеми *uninterrupted stream of comments and questions, did not stop to hear the end of this sentence, flying down-stairs, two steps at a time* належать до концепту CHILDHOOD. Вони зображують характеристики дитини – постійні запитання, непосидючість та енергійність.

GLADNESS:

*As near as I can find out it is an **overwhelming, unquenchable gladness for everything that has happened or is going to happen**. [Porter 2008] “Well, upon my soul!” ejaculated Miss Polly, half aloud. “What a most **extraordinary child!**” Then she frowned. “She's 'glad' I punished her, and I 'mustn't feel bad one bit,'. [Porter 2008]*

Концепт GLADNESS актуалізується за допомогою наступних лексичних одиниць: *is an overwhelming, unquenchable gladness for everything that has happened or is going to happen, She's 'glad' I punished her, extraordinary child!*. Як один з головних концептів у світосприйнятті Поліанни, він розкриває сутність її особистості – це незвичайна дитина, що завжди знайде привід чомусь радіти. Вона навіть може радіти тому, що її покарали.

HAPPYNESS:

*Everybody knew by sight now the **piquant little freckled face that had always a smile of greeting; and almost everybody knew of the “game” that** The various clerks who had waited upon the pair came out of it with very red faces, and enough **amusing stories of Pollyanna to keep their friends in***

Pollyanna was playing. [Porter 2008] gales of laughter the rest of the week.
[Porter 2008]

Супутним до концепту CLADNESS є концепт HAPPINESS, до нього належать наступні звороти: *piquant little freckled face that had always a smile of greeting, amusing stories of Pollyanna to keep their friends in gales of laughter the rest of the week*. Вони допомагають окреслити додаткові характеристики Поліанни – це усмішлива дитина, яка любить розказувати смішні та дотепні історії.

GLAD GAME:

“You don't seem ter see any trouble bein' glad about everythin',” “Well, that's the game, you know, anyway.” “The—GAME?”», “Yes; the 'just being glad' game.” “Whatever in the world are you talkin' about?” “Why, it's a game. Father told it to me, and it's lovely”. [Porter 2008] *Oh, yes; the game was to just find something about everything to be glad about—no matter what 'twas,*”. [Porter 2008]

Як об'єднуючий компонент виступає концепт GLAD GAME. Це назва гри, в яку навчив Поліанну грати її батько. Суть гри - *to just find something about everything to be glad about, 'just being glad' game*, тобто знаходити щось радісне у всьому навкруги та просто цьому радіти.

Прагматичний рівень тісно пов'язаний із концептом GLADNESS, який ми виділили як один із компонентів когнітивного рівню структури мовної особистості Поліанни. Адже головна мета Поліанни – знайти щось, чому можна було б радіти та навчити цьому інших. Поліанна це та людина, яка зможе розвеселити будь-кого. Це продемонстровано у прикладах нижче.

As near as I can find out it is an You don't know, of course; but that

*overwhelming, unquenchable little girl is better than a six-quart
gladness for everything that has happened or is going to happen. bottle of tonic any day. If anything or
anybody can take the grouch out of
Pendleton this afternoon, she can.
That's why I sent her in. [Porter 2008]*

Розглянувши когнітивний та прагматичний рівень мовної особистості Поліанни, можемо зазначити, що когнітивна структура включає в себе такі концепти, як HAPPINESS, GLADNESS, CHILDHOOD, GLAD GAME, де GLAD GAME є провідним концептом для опису мовної особистості Поліанни. Зазначені концепти на мовному рівні представлені наступними лексичними одиницями: *uninterrupted stream of comments and questions, an overwhelming, unquenchable gladness for everything that has happened or is going to happen, piquant little freckled face that had always a smile of greeting, 'just being glad' game* та ін. Частотність їх використання свідчить про характеристики Поліанни як радісної, веселої, невпинної дитини. Прагматичний рівень складається із мети радіти всьому навкруги та вчити інших радіти.

2.4. Відтворення мовної особистості в перекладі

Даний підрозділ присвячено розгляду актуалізації мовної особистості Поліанни у перекладі повісті Е. Портер “Pollyanna” українською мовою (переклад Гора). Цей розділ представляє виокремлені у другому розділі засоби актуалізації мовної особистості Поліанни у повісті-перекладі українською мовою та робить співвідношення із текстом-оригіналом англійською мовою. Цей підрозділ ставить собі за мету проаналізувати передачу образу мовної особистості Поліанни під час перекладу, а також проаналізувати власне сам

переклад, які трансформації були зроблені під час перекладацького процесу. За нашою гіпотезою, якщо засоби в оригіналі та перекладі співпадають – можна казати про збігання образу мовної особистості Поліанни. При неспіввідношенні можна казати про похибку у перекладі, або просто неможливість передати той образ. Ми розглядаємо переклад лінгвальних засобів, що були проаналізовані у другому розділі нашого дослідження.

2.4.1 Вербально-семантичний рівень: лексико-граматичні засоби. Як ми вже зазначали у другому розділі, мовна особистість Поліанни у повісті Е. Портер “Pollyanna” на першому рівні передається за допомогою лексико-граматичних та стилістичних засобів. До лексико-граматичних ми віднесли вживання слів та словосполучень вживання слів та словосполучень *glad, you know, I’m sorry, I love, lovely, perfectly lovely*, а також скорочень та розділових питань. Тепер розглянемо їх репрезентацію у перекладі на українську мову (переклад Гори).

О, я така рада, рада, рада *І ось тепер я знаю, яка ви є, і це бачити вас! // Звичайно ж, я - прекрасно, що ви - саме така. // Я Поліанна, і я така рада, що ви така рада, що ви дали мені почитати зустріли мене!* [Портер 2004] *цю книжечку.* [Портер 2004]

У даних прикладах словосполучення *I’m so glad* було перекладено на українську мову як *я така рада*. Можемо бачити, що інтенсифікуючий компонент *so* зберігся і при перекладі, а сама фраза в цілому була представлена у вигляді еквівалента. Що ж до другого прикладу із вживанням словосполучення *I’m glad*, переклад змінює граматичну категорію особи – від першої особи однини до третьої особи однини. Головний компонент виразу *glad* представлений словом *прекрасно*, що є розвитком значення в українській мові. На нашу думку, оскільки лексема *glad* є найбільш значущою у мовленні

Поліанни, то її слід було б зберегти і при перекладі, адже саме це слово допомагає найбільш точно та детально зрозуміти сутність та мету мовної особистості Поліанни.

Крім того, баска мала такі білі плями... попротиралися на ліктях і зараз він там разом з мамою та деінде. [Портер 2004] *Так, адже татко пішов на небо, і рештою родини.* [Портер 2004]

Маємо справу із перекладом вставної конструкції *you know*. У першому реченні спостерігаємо заміну лексичного словосполучення на три крапки. Тобто лексичний засіб змінився на стилістичний у перекладі. Три крапки можна трактувати як певну заминку, паузу у мовленні. А, власне, використання вставних конструкцій характерне при наявності пауз у мовленнєвому процесі. Друге речення опускає вживання вставної конструкції *you know* в українському перекладі. Тому можемо казати, що даний засіб актуалізації лінгвальних особливостей мовної особистості Поліанни в перекладі на українську мову передається шляхом заміни словосполучення *you know* на трикрапки, паузу, а у другому реченні взагалі не передається.

...Добре, якби далеко! Я так люблю їздити! //... однак, коли я Полі. Я так люблю читати. [Портер 2004] *Прочитала? Ой, дякую, тітонько дуже люблю когось, я не можу стриматися!* [Портер 2004]

Ще одним важливим словосполученням у мовленні Поліанни, поруч із *I'm glad* є *I love*. На українську мову воно перекладене повним аналогом **я люблю**. Слід відмітити, що при перекладі використовується підсилюючі елементи значення **так** та **дуже**. На нашу думку, це є доречним, адже дозволяє ще більше зрозуміти, наскільки радісною та повною любові є Поліанна. У другому прикладі можемо спостерігати лексичну трансформацію слова *folks* – використовується контекстуальний синоніми «хтось» (у нашому випадку –

когось). Переклад даних прикладів повністю актуалізує мовну особистість Поліанни.

*Вони - родичі дружини пастора Ой, тітонько Полі, я ніколи в Кара. Вони **такі милі**; я їхала разом з життя не читала нічого більш ними сюди на Схід. // Це, мабуть, **так** цікавого і захоплюючого. [Портер **приємно** мати багато грошей. 2004]*

[Портер 2004]

Дані приклади демонструють переклад слова *lovely* та словосполучення *perfectly lovely*. Можна побачити, що в українському перекладі немає одного варіанту для передання такої конструкції. В першому прикладі спостерігаємо граматичну трансформацію зміни порядку слів у реченні, а також синонімічний переклад слова *lovely* – в українському варіанті маємо *милий*. До того ж при перекладі використовується підсилюючий прислівник *так*. Переклад другого прикладу також додає інтенсифуючий компонент *так*, а власне переклад фрази *perfectly lovely* реалізується завдяки контекстуальному перекладу, в українській мові представлений як *приємно*. В перекладі третього прикладу також використовується контекстуальний синонім, але з опущенням підсилюючого компоненту, хоча в англійській мові він присутній. Ми можемо зробити висновок, що переклад даних прикладів актуалізує мовну особистість Поліанни не повністю. Українська версія передає зміст висловлювань, але не зберігає однієї форми для перекладу повторювальних висловів *perfectly lovely*.

*Звичайно, під час усіх занять, **Не лякайтесь! У мене не сухоти**, як тітонько Полі, **я зможу дихати**, але у Джоеля Гартлі. [Портер 2004]*

це ще не означає, що я житиму.

[Портер 2004]

Дані приклади розглядають використання скорочень у мовленні Поліанни. Це є характерною рисою для всієї англійської мови. Однак, через різну структуру англійської та української мов, така граматична конструкція не може

бути передана при перекладі на українську. В українській мові така граматична конструкція відсутня. У такому випадку, переклад реалізується за загальними правилами.

Я рада, що сьогодні не так, як вчора, а ви? // Мені дуже бачать справжню суть людини подобається ваша зачіска, - краще, ніж самі люди, чи не так? завершила вона із задоволенням [Портер 2004] виглядом. - А вам? [Портер 2004]

Наведені приклади демонструють засоби актуалізації мовної особистості Поліанни, які є характерними для носіїв англійської мови – використання питальних конструкцій наприкінці речень (розділових питань). При перекладі на українську мову було використано еквівалент даній конструкції. Тому можемо говорити про те, що такі засоби актуалізації мовної особистості Поліанни передаються в українському перекладі.

Отже, проаналізувавши лексико-граматичні засоби актуалізації мовної особистості Поліанни у перекладі на українську мову, можемо зазначити, що не всі лексичні та граматичні засоби репрезентовані у перекладі. Іноді це пов'язано із відсутністю певної категорії в українській мові через структурні диференціації англійської та української мов, частіше це трансформаційні рішення перекладача. Найбільш вживані трансформації, використані під час перекладу – еквівалентний переклад (розділові питання), опущення(конструкція *you know*), додавання підсилюючої частки (*I love – я так люблю*), контекстуальний синонім (*glad – мило, приємно, захоплююче*).

2.4.2 Вербально-семантичний рівень: стилістичні засоби.
До стилістичних засобів актуалізації мовної особистості Поліанни ми віднесли

вживання вигуків, повторів, апосіопези, вставних та вставлених конструкцій. Розглянемо їхню актуалізацію у перекладі на українську мову.

Господи, дивіться, який Ой, який гарний! А скільки дерев і прекрасний будинок. [Портер 2004] трави навколо! // О, Ненсі, тут і картини не потрібні. [Портер 2004]

У першому прикладі було використано лексичну трансформацію розвитку значення. На нашу думку, вигук *Му!* може бути скороченням від *Oh my God!*, тому переклад цього вигуку як *Господи!* є дуже доречний. Наступний приклад використовує еквівалент вигуку *oh* в українській мові, а також граматична трансформація частини мови: від вигуку *what* в англійській, до відносного займенника *скільки* в українській мові. В третьому реченні можемо бачити приклад використання контекстуального синоніма – вигук «*О!*» для англійського варіанту *why*. Тому, вигуки як засіб актуалізації мовної особистості добре репрезентує себе і в українському перекладі.

О, тітонько Полі, тітонько Ой, Ненсі, я така рада-рада-рада! Полі! Якби ви знали, як я вдячна вам Якби ви тільки знали, яка я рада, що за те, що ви дозволили мені жити у потрібна тітоньці Полі! [Портер вас. [Портер 2004] 2004]

При перекладі на українську мову повтори повністю збереглися, що може казати про повну актуалізацію даного засобу в українському перекладі повісті. Це повтори звернень *тітонько Полі* та значущих елементів речень для підсилення їхнього значення, у нашому випадку лексеми *рада*.

Звичайно, це ще не означає, що я мала сподіватися на ту гарну всячину. Просто я собі просто в перший день у вітальні наувяляла химерію про власну кімнату і... і... Але, їй-богу, тітонько Полі, це було лише хвилинку, а потім я навіть зраділа, що трюмо не має дзеркала, яке показувало б мої веснянки. І важко уявити кращу картину, ніж чудовий краєвид, що відкривається з вікна. І ви такі добрі, що.. [Портер 2004]

Даний приклад яскраво демонструє психологічні та світосприйнятливі риси дитячої свідомості Поліанни. Однак, при перекладі на українську мову, певні засоби не були актуалізовані. По-перше, багатосполучникове речення речення у перекладі було розділене на п'ять окремих речень. Слід також звернути увагу, що в українському перекладі автор використовує *три крапки та коми* на позначення паузи, у то час коли в англійському тексти наявним є *defis*. У першому розглянутому фрагменті «*та всяка всячина*» була опущена пауза в мовленні, яка представлена дефісом в оригінальному висловлюванні, а власне сам переклад фрази *pretty things* є більш експресивним. Зберігся також повторення сполучника *i*. Апосіопеза, тобто перерване речення, зберігся наприкінці висловлювання «*I ви такі добрі, що..*», а також через парцеляцію речення спостерігаємо ще один апосіопезис у фрагменті «*...наувляля химерію про власну кімнату і... і...*». Речення перериваються, і ми не знаємо, як вони повинні закінчитись. Вставна конструкція *I mean* при перекладі була опущена в обох фрагментах прикладу, а також вставлена конструкція *I mean, a few minutes* також не присутня при перекладі. Отже, можна зробити висновок, що при перекладі на українську мову даний приклад не зміг актуалізувати мовну особистіть Поліанни у повному обсязі.

Таким чином, при перекладі стилістичних засобів були використані наступні трансформації: контекстуальний синонім (*вигук «O!»*), граматична трансформація частини мови (*відносний займенник скільки*), експресивація значення («*та всяка всячина*»), використання три крапки, повтори, опущення (були опущені *вставні та вставлені конструкції*). На українську мову було повністю передано вживання повторів, вигуки репрезентовані не повністю але добре передані у перекладі, безсполучникове речення було розділене парцеляцією на п'ять маленьких речень, а також через парцеляцію наявне ще одне вживання апосіопези. Тому можна сказати, що не всі стилістичні засоби

актуалізації мовної особистості Поліанни були репрезентовані в українському перекладі.

2.4.3 Когнітивно-прагматичний рівень. У даному підрозділі ми розглянемо актуалізацію мовної особистості Поліанни в україномовному перекладі повісті Е. Портер “Pollyanna”. Як ми вже зазначили, на когнітивному рівні мовна особистість Поліанни представлена концептами CHILDHOOD, GLADNESS, CLAD GAME, HAPPINESS. Ми проаналізуємо, чи реалізуються ці концепти в українському перекладі повісті.

CHILDHOOD:

Доки лаштувалися їхати додому, Кінця цієї тиради Поліанна вже дівчинка не вгавала й сипала не почула. Ризикуючи зламати карк, запитаннями та коментарями, аж вона кинулася вниз, стрибаючи Ненсі, відповідаючи, вибилася з через дві сходинок. [Портер 2004] сил. [Портер 2004]

Дані приклади демонструють концепт CHILDHOOD та реалізують його в українській мові. Провідні риси дитячої свідомості – допитливість та мінливість, енергійність. Сипати запитаннями та коментарями а також швидко пересуватись та не сидіти на одному місці є типовою поведінкою для дітей.

GLADNESS:

Але найшвидше це те, що її Помилуй, Господи, мою душу, - завжди переповнює непереборне упівголоса мовила міс Полі, коли почуття радості: з приводу усього, дівчинка вийшла. - Що за незвичайна що сталося чи може дитина? - І спохмурніла: «Вона рада, статися. [Портер 2004] що я її покарала, і просить «щоб я не

робила собі з цього клопоту». [Портер 2004]

Концепт GLADNESS у когнітивному рівні мовної особистості Поліанни реалізується в тому, що вона може радіти усьому навкруги, в неї присутнє *непереборне почуття радості*. Вона навіть радіє тому, що її покарали. Дані приклади передають концепт GLADNESS в україномовному перекладі.

HAPPYNESS:

Багато хто бачив пікантне, Розпашілі продавці, що маленьке личко в ластовинні, яке обслуговували По-ліанну і її тітоньку, привітно до всіх усміхалося. Усі мали цілу торбу жартів про знали про її гру. [Портер 2004]

дівчинку, аби до кінця тижня розважати друзів. [Портер 2004]

Поруч із постійним почуттям радості, провідною характеристикою Поліанни є щастя. Це почуття виражається за допомогою посмішки и сміху. У першому прикладі концепт HAPPINESS у повному обсязі актуалізується і в українському перекладі. Однак, другий приклад дещо змінює конотативну спрямованість значення. На нашу думку, переклад фрази enough amusing stories українською мовою ціла торба значень несе в собі більш негативну конотацію, у той час коли в англійському варіанті фраза звучить більш нейтральною.

GLAD GAME:

Ото вам аби тільки порадіти. Суть гри в тому, щоб знайти Ну, це така гра. Гра? Так, гра, що щось таке, з чого можна радіти, не називається просто радіти. Що ви має значення, що саме. [Портер таке кажете? Ні, це гра така. Мене 2004]

навчив гратися у неї тато, і мені подобається. [Портер 2004]

Концепт GLAD GAME дозволяє описати гру в яку постійно грає Поліанна – «гра в радість», тобто знаходити щось, чому можна радіти у кожній ситуації.

Український переклад прикладів з даного концепту повністю передає цю думку, тому можна казати що концепт GLAD GAME когнітивного рівня мовної особистості Поліанни актуалізується при перекладі.

Як ми вже зазначали, когнітивний рівень мовної особистості Поліанни співвідноситься із прагматичним. Її метою є знаходити щось у кожному моменті та ситуації, чому можна було б радіти, а також вчити цьому інших. Власне тому Поліанна може підняти настрій будь-кому та за будь-яких умов.

*Але найшвидше це те, що її завжди переповнює **непереборне** почуття радості: з приводу усього, що сталося чи може статися. [Портер 2004]*

*Хтозна, але ця маленька дівчинка діє на хворих **краще за шестиквартову пляшку тонізуючих ліків.** І тільки вона **здатна розвіяти кепський настрій містера Пендлтона.** Ось чому я пропустив її. [Портер 2004]*

Отже, когнітивний рівень мовної особистості Поліанни представлений чотирма провідними концептами: GLADNESS, HAPPINESS, GLAD GAME, CHILDHOOD. Дані концепти повністю реалізуються і в українському перекладі, за винятком концепту HAPPINES, коли при перекладі було змінено конотативну спрямованість виразу. Когнітивний рівень мовної особистості, що виражається у меті радіти всьому що оточує Поліанну, також актуалізується в україномовному перекладі.

Висновки до розділу 2

У другому розділі ми розглянули жанрову особливість дитячої прози, а також проаналізували мовну особистість Поліанни – головної героїні дитячої повісті Е. Портер “Pollyanna”, в оригіналі повісті на її україномовному перекладі.

Жанрова особливість дитячої літератури полягає у тому, що головним читачем постає дитина, яка проходить процеси психологічного розвитку та у якої тільки формується бачення про світ. Тому автор дитячого твору повинен враховувати всі елементи свідомості дитини. Серед головних рис можна зазначити жанрове та тематичне розмаїття, перебільшення деяких моментів та завжди позитивне бачення світу. Ми також зазначили, що характерною рисою для творчості Е. Портер є поєднання рис різних жанрів, що надає текстам більшого колориту.

У нашій роботі ми розглянули три рівні актуалізації мовної особистості Поліанни, приділяючи головну увагу першому, лексичному рівню. Серед лексико-граматичних особливостей реалізації мовної особистості Поліанни ми виділили наступні: вживання слів та словосполучень *glad, you know, I'm sorry, I love, lovely, perfectly lovely*, а також скорочень та розділових питань *don't you, isn't it* і тд. Серед стилістичних зазначаємо вживання вигуків *my!, oh!, what a*, повторів, вставних (*I mean*) та вставлених конструкцій, апосіопезису.

Під час аналізу другого когнітивного рівня мовної особистості ми оперували терміном «концепт» та визначили його як це певну ментальну, когнітивна одиницю, що дозволяє об'єднати схожі мовні засоби задля систематичного сприйняття дійсності. До головних концептів мовної особистості Поліанни відносимо концепти CHILDHOOD, GLADNESS, HAPPINES, GLAD GAME. На прагматичному рівні ми зазначили, що головною метою Поліани є помічати радість навкруги та навчати інших радіти. Усі зазначені вище засоби допомогли окреслити та створити цілісний образ Поліанни.

Аналіз лексико-граматичних засобів актуалізації мовної особистості Поліанни допоміг зробити висновок, що не всі засоби відтворені в українському перекладі. Ми пов'язуємо це з трансформаціями, обраними перекладачем, а також неможливістю повністю актуалізувати певні засоби через структурну

різницю між англійською та українською мовами. Серед перекладацьких трансформацій, використаних для перекладу даних лексико-граматичних одиниць, можемо зазначити еквівалентний переклад (розділові питання), опущення (конструкція *you know*), додавання підсилюючої частки (*I love – я так люблю*), контекстуальний синонім (*glad – мило, приємно, захоплююче*).

Стилістичні засоби реалізації мовної особистості також були не повністю актуалізовані при перекладі на українську мову. Використані трансформації при перекладі: контекстуальний синонім (вигук «O!»), граматична трансформація частини мови (відносний займенник *скільки*), експресивація значення («*та всяка всячина*»), використання три крапки, повтори, опущення (були опущені *вставні та вставлені конструкції*). На українську мову у повному обсязі були представлені повтори. Безсполучникове речення було парцельоване на п'ять маленьких речень, та через парцеляцію можемо спостерігати два випадки апосіопези у перекладі. Вигуки репрезентовані не повністю але добре перекладені на українську мову.

На когнітивному рівні, мовна особистість Поліанни в українському перекладі представлена концептами GLADNESS, CHILDHOOD, GLADGAME, HAPPINESS. Їхня репрезентація у перекладі співвідноситься із репрезентацією даних концептів в англійському оригіналі повісті, окрім концепту HAPPINESS, де при перекладі вираз набуває іншої конотативної спрямованості. Прагматичний рівень мовної особистості Поліанни перетинається із концептом GLADNESS, та адекватно представлений в українському перекладі.

ВИСНОВКИ

Отже, ця робота була присвячена розгляду поняття мовної особистості, а також аналізу лінгвальних засобів репрезентації мовної особистості на прикладі мовної особистості головної героїні дитячої повісті Е. Портер “Pollyanna” в англійському оригіналі та україномовному перекладі (переклад Бориса Гори).

Перший розділ розглядає теоретичні засади поняття мовної особистості, надання йому визначення та опис структури мовної особистості, а також підходи до вивчення питання. Ми дійшли до висновку, що поняття мовної особистості є багатокомпонентним, це пояснює існування великої кількості визначень цього терміну. Це також пояснюється існуванням різних підходів до дослідження поняття мовної особистості, а також співіснуванням даного терміну у різних областях науки, таких як лінгвістика, психологія, культурологія та багатьох інших. Провідним визначення мовної особистості у нашій роботі слугувало визначення Ю. Караулова, який зазначає, що мовна особистість представляє собою сукупність навичок на здібностей, що дозволяють людині відтворювати та розуміти тексти різних рівнів складності.

Різні сфери наукового пізнання мають свою інтерпретацію поняття мовної особистості, тому як результат спостерігається існування великої кількості підходів до вивчення цього феномену. До основних підходів, співвідносних із нашим дослідженням, можна назвати лінгвістичний, який розглядає мовну особистість у стратегічному, структурному та комунікативному напрямках; конгнітивістичний, що моделює закономірності використання мови у процесі комунікації; та лінгвокультурологічний, а саме вивчення характерних властивостей національної культури та менталітету суспільства та їх відображення у мові.

Мовна особистість має певну структуру. Опис її структури залежить від обраного підходу та наукової сфери, однак можна помітити схожі компоненти. У нашій роботі ми спираємося на визначення мовної особистості Ю. М. Караулова, тому спираємося на його структурне бачення цього поняття. Так, структура мовної особистості складається з трьох рівнів, а саме: лексикон (вербально-семантичний, нульовий), тезаурус (когнітивний, перший), прагматикон (мотиваційно-прагматичний, найвищий).

Другий розділ був присвячений жанровим особливостям дитячої прози, а також аналізу мовної особистості Поліанни – головної героїні дитячої повісті Е. Портер “Pollyanna”: опису структурних елементів на трьох рівнях, а також виокремленню лексичних засобів реалізації мовної особистості Поліанни та їхній аналіз у перекладі. Провідною жанровою особливістю дитячої літератури є той факт, що дитина постає у ролі головного читача, тобто в неї ще проходять процеси психологічного розвитку та тільки формується бачення про світ. Всі елементи свідомості дитини повинні враховуватись автором під час написання дитячого твору. Серед головних рис можна зазначити жанрове та тематичне розмаїття, перебільшення деяких моментів та завжди позитивне бачення світу. Ми також розглянули жанрову своєрідність творчості Е. Портер та дійшли до висновку, що її роботи поєднують у собі риси різних жанрів, передають культурний та національний колорит.

У нашій роботі ми розглянули три рівні актуалізації мовної особистості Поліанни, зосереджуючи свою увагу на першому, лексичному рівні. Серед лексико-граматичних особливостей реалізації мовної особистості Поліанни ми виділили наступні: вживання слів та словосполучень *glad, you know, I love, lovely, perfectly lovely*, а також скорочень (*I'm, haven't, we're* та ін.) та розділових питань *don't you, isn't it* і тд.. Серед стилістичних зазначаємо вживання апосіопезису, вигуків *my!, oh!, what a* та повторів, безсполучникових речень, вставних та вставлених конструкцій.

Для аналізу другого когнітивного мовної особистості ми використовували поняття «концепт» та визначили його як певну ментальну, когнітивну одиницю, що дозволяє об'єднати схожі мовні засоби задля систематичного сприйняття дійсності. Головні концепти мовної особистості Поліанни є наступні: концепти CHILDHOOD, GLADNESS, HAPPINES, GLAD GAME. мовному рівні дані концепти вербалізовані наступними лексичними одиницями: *uninterrupted stream of comments and questions, an overwhelming, unquenchable gladness for everything that has happened or is going to happen, piquant little freckled face that had always a smile of greeting, 'just being glad' game* та ін. На прагматичному рівні ми зазначили, що головною метою Поліанни є помічати радість навкруги та навчати інших радіти. Усі зазначені вище засоби допомогли окреслити та створити цілісний образ Поліанни.

У дургому розділі ми також аналізували український переклад лінгвальних засобів репрезентації мовної особистості Поліанни, а також репрезентацію зазначених концептів мовної особистості в україномовному перекладі.

Аналіз лексико-граматичних засобів відтворення мовної особистості Поліанни дозволяє зробити висновок, що не всі засоби актуалізовані в українському перекладі. Ми пов'язуємо цей факт з обраними перекладацькими трансформаціями, а також неможливістю повністю актуалізувати певні засоби через структурну різницю між англійською та українською мовами. До перекладацьких трансформацій, вживаних для перекладу даних лексико-граматичних одиниць, ми відносимо наступні: еквівалентний переклад (розділові питання), опущення (конструкція *you know*), підсилення значення (*I love – я так люблю*), а також контекстуальний синонім (*glad – мило, приємно, захоплююче*).

Стилістичні засоби реалізації мовної особистості також були не повністю актуалізовані при перекладі на українську мову. Наприклад, безсполучникове речення перетворилось на п'ять маленьких речень. Повтори, у той же час, були

повністю перекладені українською мовою. Найуживаніші перекладацькі трансформації під час перекладу – контекстуальний синонім(вигук «О!»), підсилення значення(«та всяка всячина»), трансформація частини мови(відносний займенник *скільки*), вживання три крапки, , опущення (були опущені *вставні та вставлені конструкції*).

Когнітивний рівень мовної особистості Поліанни представлений концептами GLADNESS, HAPPINESS, CHILDHOOD, CLAD GAME, де провідним є концепт CLAD GAME. Вони є репрезентовані і в україномовному перекладі, за винятком виразу концепту HAPPINESS, який набуває негативної конотативної спрямованості (*enough amusing stories – ціла торба жартів*). Прагматичний рівень мовної особистості адекватно передається у перекладі на українську мову і в цілому адекватно.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Александер М. А. Книга и чтение в жизни небольших городов. Москва : Книга, 1973. 328 с.
2. Андрейчук Н. І. Одиниці дискурсу у різних програмах мовознавчих досліджень. *Науковий вісник Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка*. Серія : Філологічні науки (мовознавство): Збірник наукових праць. Дрогобич, 2014. № 1. С.7–12.
3. Аристотель С. Метафизика. Москва : Эксмо, 2008. 608 с.
4. Ашева А. А. Теория языковой личности в русистике: проблемы и перспективы развития. *Вестник Адыгейского университета*. Серия 2: Филология и искусствоведение. Майкоп, 2012. С. 6-12.
5. Бахтин М. М. Автор и герой в эстетической деятельности. Работы 20-х годов. Киев : «NexT», 1974. 180 с.
6. Бахтин М. М. Литературно-критические статьи. Москва : Художественная литература, 1986. 543 с.
7. Бахтин М. М. Эстетика словесного творчества. Москва : Художественная литература, 1979. 424 с.
8. Беляевская Е. Г. Теория языковой личности и когнитивная лингвистика. *Языковая личность: аспекты изучения: Сборник научных статей памяти члена-корреспондента РАН Юрия Николаевича Караулова*. Москва, 2017. С. 34-46
9. Беспмятнова Г. Н. Языковая личность телевизионного ведущего: автореф. дис. ... канд. филол. наук : 10.02.04. Воронеж, 1994. 19 с.
10. Богданов Н. Пионерская романтика в книгах для детей. *Детская литература*. Москва, 1961. С. 5-24.

11. Богин Г. И. Противоречия в процессе формирования речевой способности. Калинин : Калининский ун-т, 1977. 84 с.
12. Богин Г. И. Современная лингводидактика. Москва, 1980. 61 с.
13. Богин Г. И. Типология понимания текста. Калинин : КГУ, 1986. 87с.
14. Богин Г. И. Модель языковой личности в ее отношении к разновидностям текстов: автореф. дис. ... докт. филол. наук : 10.02.04. Калинин : КГУ, 1986. 86 с.
15. БРЭ – Большая российская энциклопедия. URL: <https://bigenc.ru/linguistics/text/4166508> (дата звернения: 21.11.2020).
16. Виноградов В. В. Проблема авторства и теория стилей. Москва : Государственное издание художественной литературы, 1961. 616 с.
17. Виноградов В. В. Язык как творчество. Москва : Просвещение, 1995. 126 с.
18. Владимирова Е. Г. Русская языковая личность: экзистенциально-онтологическое измерение. *Языковая личность: аспекты изучения*: Сборник научных статей памяти члена-корреспондента РАН Юрия Николаевича Караулова. Москва, 2017. С. 66-81.
19. Володин К. О том, какие книги должно давать читать детям. В. Чернышевский о детской литературе. *Детская литература*, 1973. № 7. С. 25-28.
20. Воркачев С. Г. Культурный концепт и значение. URL: <http://kubstu.ru/lingvoconcept/inde/htm>. (дата звернения: 21.11.2020).
21. Воркачев С. Г. Лингвокультурология, языковая личность, концепт : становление антропоцентрической парадигмы в языкознании. *Филологические науки*. Москва, 2001. №1. С. 64 – 72.
22. Воробьев В. В. Лингвокультурология. Москва : Изд-во Росс. ун-та дружбы народов, 1997. 331 с.

23. Гольдин Ф. Л. Что и как читают школьники. *Проблемы методики литературы в свете марксистско-ленинской методологии*. Москва, 1969. С. 16 - 20.
24. Засєкіна Л. В., Засєкін С. В. Психолінгвістична діагностика. Луцьк : Волин. нац. ун-т ім. Л. Українки, 2012. 274 с.
25. Каиров И. А. Детская литература и педагогика. Коммунистическое воспитание и современная литература для детей и юношества. Москва : Детгиз, 1961. 338 с.
26. Каиров И. А. Нравственное развитие детей в процессе их воспитания. Москва : Просвещение, 1971. 290 с.
27. Канчер М. А. Языковая личность телеведущего в рамках русского риторического этоса (на материале игровых программ) : автореф. дис. ... канд. филол. наук : 10.02.04. Екатеринбург, 2002. 20 с.
28. Карасик В. И. Языковой круг: личность, концепты, дискурс. Волгоград : Перемена, 2002. 477 с.
29. Карасик В. И. Оценочная мотивировка, статус лица и словарная личность. *Филология*. Краснодар, 1994. С. 2 – 7.
30. Караулов Ю. Н. Язык и личность. Москва : Наука, 1989. 216 с.
31. Караулов Ю. Н. Русский язык и языковая личность. Москва : ЛКИ, 2010. 264 с.
32. Караулов Ю. Н. Русский язык и языковая личность. Москва : Наука, 1987. 263 с.
33. Караулов Ю. Н. Языковая личность. Русский язык. Энциклопедия. Москва : Дрофа, 1997. 721 с.
34. Колтышева С. Я. Особенности функционирования языковой личности Ф. Киркорова в российском шоу-дискурсе. *Universum: Филология и Искусствоведение*: электрон. научн. журн. 2015. № 11 (23). URL:

<http://7universum.com/ru/philology/archive/item/2730> (дата звернения: 13.03.2020).

35. Красных В. В. Виртуальная реальность или реальность виртуальная. *Актуальные проблемы современной лингвистики*. Москва, 2009. С. 214-217.
36. Красных В. В. Коммуникативный акт и его структура. *Функциональные исследования: сборник статей по лингвистике*. Москва, 1997. №4 С. 34- 49.
37. КСКТ – Краткий словарь когнитивных терминов / В. З. Демьянков, Е. С. Кубрякова. Москва : Московский гос. Ун-т, 1996. 245 с.
38. Кусаинова А. М. Языковая личность Герольда Бельгера. *Филология. Искусствоведение*. Челябинск, 2009. № 35. С. 118 – 122.
39. Кыштымова Т. В. Понятие «языковая личность» в современной лингвистике. *Филология и Искусствоведение. Вестник ЧГПУ*. Челябинск, 2014. №6. С. 237-244.
40. Леонтьев А. А. Основы психолингвистики. Москва : Смысл, 1999. 287 с.
41. Лихачев Д. С. Кнцептосфера русского языка. *Известия РАН, Сер. лит. и яз.* Москва, 1993. Т. 52. №1. С. 3-9.
42. Ляпон М. В. В поисках языковой личности (вместо введения). *Язык-система. Язык-текст. Язык-способность*. Москва : Изд-во РАН, 1995. 160 с.
43. Маслова В. А. Лингвокультурология: учеб. пособие для студ. высш. учеб. заведений. Москва : Академия, 2001. 208 с.
44. Матвеева Т. В. Функциональные стили в аспекте текстовых категорий. Свердловск : УрГУ, 1990. 172с.
45. Михайлов Н. Н. Теория художественного текста. Москва : Академия, 2006. 224 с.

46. Николина Н. А. Новые тенденции в современном русском словотворчестве. *Русский язык сегодня*. Москва, 2003. №2. С. 376 - 387.
47. Оленёв О. С. Динамическое моделирование русской языковой личности: автореф. дис. ... канд. фил. наук : 10.02.04. Кемерово, 2006. 23 с.
48. Павиленис Р. И. Проблема смысла и современный логико-философский анализ языка. Москва : Мысль, 1983. 286 с.
49. Петров М. К. Язык. Знак. Культура. Москва : Едиториал УРСС, 2004. 328 с.
50. Пітерська О. В. Жанрові трансформації у прозі Елеанор Портер. *Філологічні науки*. 2017. № 26. С. 57-61. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Fil_Nauk_2017_26_12 (дата звернення: 03.11.2020).
51. Полюжин М. М. Функціональний і когнітивний аспекти англійського словотворення. Ужгород : Закарпаття, 1999. 240 с.
52. Пономаренко Л. Н., Мишутинская Е. А. Использование лексических стилистических средств для создания речевой характеристики персонажа (на материале романа Х. Дилдинг «Дневник Бриджит Джонс»). *Филологические науки. Вопросы теории и практики*. Табмов: Грамота, 2020. Т. 13. №2. С. 179-182.
53. Портер Е. Поліанна. Київ : Школа, 2004. 224 с.
54. Прохоров Ю. Е. В поисках концепта. Москва : Флинта; Наука, 2009. 176 с.
55. Прохоров Ю. Е. Действительность. Текст. Дискурс. Москва : Флинта; Наука, 2006. 224 с.
56. Пушкин А. А. Прагмалингвистические характеристики дискурса личности. *Личностные аспекты языкового общения*. Калинин : Изд-во Калининск. гос. ун-та. 1989. С. 43–54.

57. Пушкин А. А. Способ организации дискурса и типология языковых личностей. *Язык, дискурс и личность*. Тверь : Изд-во Тверск. гос. ун-та. 1990. С. 50–60.
58. Пушкин А. А. Прагмалингвистические характеристики авторитарной языковой личности : дис. ... канд. филол. наук : 10.02.04. Тверь, 1991. 236 с.
59. Рублик Т. Г. Языковая личность и её структура. *Вестник Башкирского университета*. Уфа, 2007. № 1. С. 99-101.
60. Савчук Л. О. Системные соотношения словаря общества и словаря индивида (с точки зрения активного и пассивного запаса) : дис. ... канд. филол. наук : 10.02.04. Москва, 1997. 172с.
61. Селіванова О. О. Актуальні напрямки сучасної лінгвістики (аналітичний огляд). Київ : Фітосоціоцентр, 1999. 147 с.
62. Соломоник А. Семиотика и лингвистика. Москва : Молодая гвардия, 1995. 352 с.
63. Степанов Ю. С. Константы. Словарь русской культуры. Опыт исследования. Москва : Академический проект, 2001. 990 с.
64. Сухих С. А. Языковая личность в диалоге. *Личностные аспекты языкового общения*. Калинин : Изд-во Калининск. гос. ун-та. 1989. С. 82 - 87.
65. Сухих С. А. Репрезентативная сущность личности в коммуникативном аспекте реализаций. Краснодар : КубГУ, 1997. 332 с.
66. СДПУ – Сучасна дитяча проза України. Популяризація творчості сучасних українських дитячих письменників: Методичні рекомендації бібліотекарям. Укладач Л. В. Данилова; Запорізька обласна бібліотека для дітей "Юний читач". Запоріжжя, 2017. 12 с.
67. Телия В. Н. Русская фразеология. Семантический, прагматический и лингвокультурологический аспекты. Москва : Школа «ЯРК», 1996. 286 с.

68. Трубецкой Н. С. К проблеме русского самопознания. *Вавилонская башня -2: Слово.Текст. Культура.* Москва, 2003. С. 7-12.
69. ФЭС – Философский энциклопедический словарь. Москва : Советская энциклопедия, 1983. 840 с.
70. Хайдеггер М. Бытие и время. Харьков : Фолио, 2003. 503 с.
71. Шапочкин Д. В. Языковая личность в политическом дискурсе. *Материалы международной научно-лингвистической конференции.* Майкоп, 2005. С. 236-240.
72. Шпет Г. Г. Сочинения. Москва : Правда, 1989. 602 с.
73. Caplan J., Adams K., Boyd R. Personality and Language. *The Wiley encyclopedia of personality and individual differences: Models and theories.* 2017. URL: https://www.researchgate.net/publication/315671233_Personality_and_Language (дата звернения: 21.09.2020).
74. Chen Y.S. Children's Literature through Performance. *Linguistics and Literature Studies.* 2019. № 7(2). pp. 57-63.
75. Croft W. & Cruse, D.A. Cognitive Linguistics. Cambridge : Cambridge University Press, 2007. 356 p.
76. Evans V. Cognitive Linguistics V. Evans, M. Green. Edinburgh : Edinburgh University Press, 2006. 830 p.
77. Ilyasova R.S. Culturological Aspect of the Linguistic Personality. *Nauchnyj al'manah stran Prichernomor'ja.* 2016 №2(6). pp. 49-52.
78. Levin S. R. Language, Concepts and Worlds: Three Domains of Metaphor. *Metaphor and Thought.* Cambridge : Cambridge University Press. 1998. P. 112–124.
79. Metcalf Eva-Maria. Exploring Cultural Difference Through Translating Children's Literature. *Meta,* Volume 48, № 1-2. 2003. p. 322–327.

80. Müller Hans-Peter, et al. How Is Individuality Possible? Georg Simmel's Philosophy and Sociology of Individualism. URL: <https://doi.org/10.7202/1051006ar> (дата звернення: 19.11.2020).
81. Pearson J. C., Nelson E. P. An Introduction to Human Communication: Understanding and Sharing. Madison, WI : Brown and Benchmark, 1997. 389 p.
82. Pinker S., Prince A. The Nature of Human Concepts: Evidence from an Unusual Source. *Language, Logic, and Concepts: Essays in Memory of John Macnamara*. Cambridge, Mass. : MIT Press. 2011. P. 221–262.
83. Porter E. H. Pollyanna. Project Gutenberg. URL: www.gutenberg.org/files/1450/1450-h/1450-h.html (дата звернення: 25.06.2020).
84. Sadowsky P. Psychological Configurations and Literary Characters: A Systems View. *Journal of Literary Semantics*. 2008. Vol. 29, N. 2. P. 105–122.
85. Sharp L. A., Diego-Medrano E., & Coneway, B. What's the Story with Children's Literature? A Content Analysis of Children's Literature Courses for Preservice Elementary Teachers. *Reading Horizons*. 2018. 57 (2). URL: https://scholarworks.wmich.edu/reading_horizons/vol57/iss2/2 (дата звернення: 20.09.2020).
86. Shepard R. N. George Miller's data and the development of methods for representing cognitive structures. *The making of cognitive science : Essays in honor of George Miller*. Cambridge (Mass.), 1988. P. 45–70.
87. Woodall W. Relationship between verbal and nonverbal Communication. *Nonverbal Communication. The unspoken Dialogue*. New York, 1996. P. 135 - 187.

SUMMARY

The presented paper is dedicated to the analysis of such a topical issue as the linguistic personality in English and Ukrainian children's literature (case study E.H. Porter's Novel "Pollyanna").

The object of the work can be defined as the lingual means of representation of linguistic personality in children's literature of English origin and its Ukrainian translation.

The main aim of the thesis is to describe the lingual means of representation of linguistic personality in English children's literature and its Ukrainian translation. It determines the accomplishment of such objectives as:

- give the definition to the term "linguistic personality";
- analyze of different approaches to linguistic personality studies;
- set out structural components of linguistic personality;
- find lingual means of representation of linguistic personality in English children's literature and its Ukrainian translation;
- describe the changes that occur in linguistic means of representation of linguistic personality when translated in the Ukrainian language.

The definition of a "linguistic personality" is offered in the work. There are several approaches to the research of linguistic personality, such as linguistic, cognitive, and linguacultural. Linguistic personality consists of three levels, which are lexical, cognitive, and pragmatic. Lingual means of representation of linguistic personality in English children's literature include lexical-grammatical and stylistic means. Lexical and grammatical means are represented by the offered lexical units, use of shortenings and tag questions. Exclamations, repetition, and aposiopesis are the components of the stylistic means. Not all of the lingual means of representation of linguistic personality are present in the Ukrainian translation due to the inadequate

translation at some levels and/or structural differences between English and Ukrainian languages.

The scientific novelty of the present research lies in the attempt to describe the peculiarities of linguistic personality representation in English children's literature and its Ukrainian translation.

Key words: *linguistic personality, lingual means, children's literature, lexicon, translation, representation.*

Декларація
академічної доброчесності
здобувача ступеня вищої освіти ЗНУ

Я, Денисенко Поліна Олегівна, студент(ка) 2 курсу, форми навчання денна, факультету іноземної філології, спеціальність 035 Філологія, освітньо-професійна програма Переклад (англійський), адреса електронної пошти pollydenysenko@gmail.com,

- підтверджую, що написана мною кваліфікаційна робота на тему «Лінгвальні засоби реалізації мовної особистості в англomовній дитячій літературі (на матеріалі повісті Е. Портер “Pollyanna” та її перекладу)» відповідає вимогам академічної доброчесності та не містить порушень, що визначені у ст. 42 Закону України «Про освіту», зі змістом яких ознайомлений/ознайомлена;
- заявляю, що надана мною для перевірки електронна версія роботи є ідентичною її друкованій версії;
- згоден/згодна на перевірку моєї роботи на відповідність критеріям академічної доброчесності у будь-який спосіб, у тому числі за допомогою Інтернет-системи, а також на архівування моєї роботи в базі даних цієї системи.

Дата _____ Підпис _____ ПІБ (студент) Денисенко П. О.